

LÖVHOLMEN PROMENAD I TIDEN

FÖRBÄTTRINGSFÖRSLAG AV STRUKTURPLAN OCH
GESTALTNINGSFÖRSLAG AV KAJPROMENAD

KAPPA

OLIVIA BJURSTRÖM / EMIL SEIPEL

Lövholmen - Promenad i tiden. Förbättringsförslag av strukturplan och gestaltungsförslag av kajpromenad

Lövholmen - A Walk Through Time. Improvement Proposals of the Structural Plan and Design Proposal for the Waterfront Promenade

© Olivia Bjurström & Emil Seipel

Handledare:	Tomas Eriksson, SLU, institutionen för stad och land
Examinator:	Petter Åkerblom, SLU, institutionen för stad och land
Bitr. examinator:	Viveka Hoff, SLU, institutionen för stad och land
Omfattning:	30 hp
Nivå och fördjupning:	Avancerad nivå, A2E
Kurstitel:	Självständigt arbete i landskapsarkitektur, A2E - landskapsarkitekturprogrammet - Uppsala
Kurskod:	EX0860
Program/utbildning:	Landskapsarkitekturprogrammet - Uppsala
Kursansvarig inst.:	Institutionen för stad och land
Utgivningsort:	Uppsala
Utgivningsår:	2025
Upphovsrätt:	Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.
Originalformat:	Kappa: A4 Planscher: A0 Folder: A4
Elektronisk publicering:	https://stud.epsilon.slu.se
Nyckelord:	landskapsarkitektur, gestaltning, förtätning, stadsbyggnad, analys genom syntes, industriell karaktär, industriområde, kulturnod, kajpromenad, Lövholmen

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land
Avdelningen för landskapsarkitektur

FÖRORD

Denna kappa tillhör och ska läsas tillsammans med planscherna och foldern Lövholmen - Promenad i tiden.

Detta arbete har varit ett spännande projekt som både utmanat oss och fått oss att reflektera över vad vi har lärt oss under åren på landskapsarkitektprogrammet på SLU Ultuna. Arbetet har gjorts tillsammans av författarna Olivia Bjurström och Emil Seipel där båda varit lika delaktiga i alla delar.

Vi vill rikta ett tack till vår handledare Tomas Eriksson som hela tiden hjälpt oss framåt i arbetet. Vi vill även tacka Sofia Sandqvist för handledning och inspiration under grupphandledningen. Ett stort tack till våra examinatorer Petter Åkerblom och Viveka Hoff samt våra studentopponenter för deras värdefulla kommentarer och synpunkter under slutexaminationen. Tack till Stockholms stadsbyggnadskontor för er tid och hjälp. Vi vill framföra vår tacksamhet till konstnären på Lövholmen som släppte in oss i sin ateljé och för att vi fick fotografera interiören. Tack till konstnärsgruppen bakom NYA LÖVHOLMEN 2023 för er hjälp. Slutligen vill vi tacka våra fina klasskompisar som alltid ställt upp som smakråd och kommit med värdefull feedback.

SAMMANDRAG

Urbanisering pågår ständigt och Stockholm är inget undantag. För att möta en växande befolkning tas ofta tidigare industrimark i anspråk för bostadsbyggande. I många fall innebär denna exploatering att den tidigare karaktären på platsen byggs bort.

Lövholmen är ett industriområde och nod för kulturverksamheter beläget intill Mälaren sydväst om Stockholms innerstad som planeras att bli ett högexploaterat bostadsområde. Stockholms stadsbyggnadskontor har i samarbete med FOJAB Arkitekter tagit fram en strukturplan för Lövholmen. Den tar hänsyn till platsens industriella karaktär, men vi hävdar att det finns möjligheter att ytterligare bevara de kulturhistoriska aspekterna, bibehålla kulturverksamheter och skapa mer varierade utemiljöer, något som även har lyfts fram under samråd. I vårt projekt undersöker vi hur ett industriområde kan omvandlas för att minimera förlusten av sin industriella karaktär.

Syftet är att föreslå förändringar i strukturplanen som bättre svarar mot de brister vi identifierat, vilket sedan ligger som grund för att ta fram en gestaltning för Lövholmens kajpromenad som blir områdets främsta offentliga rum.

Genom gestaltungsarbetet har vi pendlat mellan prövande och skissande med hjälp av analys genom syntes. Vi har gjort platsbesök på Lövholmen och använt dokument från kommunens förslag, använt referenslitteratur för stadsbyggnad och genomfört en inspirationsresa för att finna referensprojekt att ta stöd ifrån.

Resultatet presenteras på två plancher i A0 med tillhörande folder. I vårt förslag behålls kvartersstrukturer men byggnadshöjderna sänks och fler industribyggnader bevaras. På så sätt kan den nuvarande stadssiluetten och industrikaraktären bättre bevaras samtidigt som stadsdelen får ett ljusare stadsrum med mänsklig skala. Biltrafiken begränsas på kajpromenaden för att skapa mer vistelseytor vid vattnet. Vi föreslår även fler funktioner för att möjliggöra kulturverksamheter och anpassa området till en bred målgrupp.

Kajpromenaden utformas utifrån vårt koncept Promenad i tiden, där olika historiska och karaktärsskapande sekvenser, såsom industrins arv, kulturnoder och naturslingan, möter framtidens behov och knyts samman av en promenad längs Mälaren. Här blir industrins historia närvarande, samtidigt som kulturverksamheter spiller ut i det offentliga rummet.

Nyckelord: landskapsarkitektur, gestaltning, förtätning, stadsbyggnad, analys genom syntes, industriell karaktär, industriområde, kulturnod, kajpromenad, Lövholmen

ABSTRACT

Urbanization is an ongoing process, and Stockholm, Sweden, is no exception. To accommodate a growing population, former industrial land is often repurposed for residential development. In many cases, this transformation results in the loss of the site's original character.

Lövholmen is an industrial area and a cultural hub located by Lake Mälaren, southwest of Stockholm's city center, which is planned to become a highly developed residential district. The Stockholm City Planning Office, in collaboration with FOJAB Architects, has developed a structural plan for Lövholmen. This plan acknowledges the site's industrial heritage, but we argue that there are further opportunities to preserve its cultural and historical aspects, maintain cultural activities, and create more diverse outdoor environments, concerns that have also been raised during the public consultation process. This project explores how an industrial area can be transformed while minimizing the loss of its industrial character.

The aim of this work is to propose modifications to the current masterplan that better address its identified weaknesses. This plan serves as the foundation for designing Lövholmen's waterfront promenade, which will become the area's primary public space.

Throughout the design process, we have alternated between testing and sketching, using the method of analysis through synthesis. We have conducted site visits to Lövholmen, reviewed municipal planning documents, used urban design reference literature, and carried out an inspiration trip to identify relevant case studies.

The result is presented on two A0 posters with an accompanying folder. In our proposal, the block structure is retained, but building heights are reduced, and more industrial buildings are preserved. This approach helps maintain the existing city skyline and industrial character while creating a brighter urban space on a more human scale. Vehicular traffic along the waterfront promenade is limited to provide more public spaces by the water. We also propose additional functions to support cultural activities and adapt the area to a broader audience.

The waterfront promenade is designed around our concept, A Walk Through Time, where different historical and character-defining elements, such as industrial heritage, cultural hubs, and natural pathways, intersect with future needs, all connected by a continuous walkway along Lake Mälaren. Here, the area's industrial history remains present, while cultural activities spill into the public space.

Keywords: landscape architecture, design, densification, urban planning, analysis through synthesis, industrial character, industrial area, cultural hub, waterfront promenade, Lövholmen

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INTRODUKTION	8
EN HOLME I MÄLAREN	9
Industri till kulturnod	10
Processen till en ny stadsdel	10
Samrådsredogörelsen	11
Miljökonsekvensbeskrivningen	11
SKAPA EN TRIVSAM STADSDEL	12
SYFTE	13
FRÅGESTÄLLNING	13
AVGRÄNSNING	13
 METOD OCH MATERIAL	20
FÖRSTUDIE	22
GESTALTNING	24
Skissande	24
Inspirationsresa	24
PRESENTATION	26
 DISKUSSION	28
METOD	29
KÄLLOR	29
RESULTAT	30
HÅLLBARHET	31
ETIK	32
 REFERENSLISTA	34
 FIGURFÖRTECKNING	36

Figur 1: Lövholmen med Cementas siloanläggning som idag är ett dominerande landmärke och symbol för industrin. En plats med intressanta materialmöten, spår från industrihistorien och grönska som tar över på bortglömda ytor.

INTRODUKTION

I detta kapitel introduceras bakgrunden till arbetet. Därefter presenteras arbetets syfte, frågeställningar och avgränsningar.

EN HOLME I MÄLAREN

I en allt mer urbaniserad värld är hållbar stadsbyggnad i linje med Agenda 2030, och särskilt mål 11 "Hållbara städer och samhällen", av största vikt (Svenska FN-förbundet u.å.). Här uppstår ofta en intressekonflikt mellan att bygga bostäder, för en växande befolkning, att bevara kulturhistoriska värden och att skapa plats för offentliga ytor. Stockholm-Mälarenregionen är inget undantag där befolkningen förväntas växa med två miljoner invånare från år 2018 till år 2050 (Stockholms stad 2018:10). För att möta bostadsbehovet har flera tidigare industriverksamheter i Stockholm, såsom Hornsbergs strand på Kungsholmen och Hammarby Sjöstad, omvandlats till nya bostadsområden (Stockholms stad 2018:37). Dessa områden har blivit täta och högexploaterade för att möta bostadsbehovet men vi menar även att det industriella arvet och karaktären i stort sett försvunnit vid exploateringen.

Nu står Lövholmen, ett industriområde och nod för kulturverksamheter i Liljeholmen sydväst om Stockholms innerstad, näst på tur att omvandlas till ett tätt bostadsområde. År 2023 tog Stockholms stadsbyggnadskontor i samarbete med FOJAB Arkitekter fram en strukturplan för Lövholmen (Stockholms stad 2023). Strukturplanen tar hänsyn till platsens industriella karaktär, men vi hävdar att det finns möjligheter att ytterligare bevara de kulturhistoriska aspekterna, bibehålla kulturverksamheter och skapa bättre variation i utemiljöer, något som även påpekades under samrådet 2023. Med utgångspunkt i den tidigare strukturplanen har vi föreslagit förbättringar i denna. Förslaget tar hänsyn till de åsikter som har framkommit under samråd och platsens kulturhistoriska värden. Som Lövholmens främsta offentliga rum ligger fokus på att utveckla en kvalitativ och mångfunktionell kajpromenad för att främja social samvaro och utevistelse.

Figur 2: Lövholmen har ett centralt läge i staden med en påtaglig närvaro av Mälarens vatten. Egen illustration, Ortofoto © Lantmäteriet 2025.

Industri till kulturnod

Lövholmens industri växte fram för 150 år sedan där Färgfabriken och Smedjan är de äldsta kvarvarande byggnaderna (Helmersson et al. 2023). De olika industriverksamheterna har varierat i storlek och utvecklats i flera etapper. Lövholmen har haft olika typer av industriverksamheter men kännetecknas främst av dess färgtillverkning och betongindustri. Sammantaget har de olika industriernas tillverkning och skala bidragit till en brokig karaktär på platsen med olika bebyggelse typer, stora industriella kajer och en variation av öppna och slutna rum, där vegetation har klamrat sig fast på de minst använda ytorna (figur 3).

Sedan slutet på 1900-talet har flera industrier avvecklats och de tomma, billiga lokalerna gett plats för konstnärsateljéer och kulturverksamheter (Borg et al. 2023). Idag kännetecknas Lövholmen som en kulturnod med en unik karaktär där den brokiga och industriella arkitekturen, den vildvuxna vegetationen och oanvända rum skapat en fri, experimentell och kreativ miljö med tillfälliga utställningar och kulturella evenemang.

Processen till en ny stadsdel

År 2017 inledde Stockholms Stad arbetet med en ny detaljplan för Lövholmen (Stockholms stad u.å.). Samma år presenterades en strukturplan som kritiserades för sitt höga exploateringsstal och bristande kulturhistoriska hänsyn (ibid.). Som en reaktion på denna strukturplan togs en ny strukturplan fram (figur 4) av arkitekt och konstnär Johanna Fager (SE), kompositör och ljudkonstnär Nicole Cecilie Bitsch Pedersen (DK) och bildkonstnär och författare Jo Mikkell Sjaastad Huse (NO) inom ramen för det tvärdisciplinära konst-, och arkitekturprojektet NYA LÖVHOLMEN 2023 och var en del av ett större konstnärligt arbete och medborgarförslag gruppen skickade in. Detta förslag grundade sig i de närboendes önskemål och fokuserade på att förstärka platsens rika produktionshistoria med ateljéer och verkstäder där grönska och ytor med olika ljudupplevelser får en större plats (Bitsch Pedersen et al. 2023).

Stockholms Stad (2023) presenterade ett arkitekturprogram 2023 med en ny strukturplan för Lövholmen (figur 5). Deras vision för Lövholmen är att skapa en levande förlängning av innerstaden, där området får en egen identitet samtidigt som det samspelar med det omgivande stadslandskapets siluett, med en blandning av historiska byggnader och ny arkitektur. Denna strukturplan ger plats åt 1800 bostäder, fler än tidigare, för att öka friytan på den 500 meter långa kajpromenaden. I planen har sju befintliga byggnader sparats och nio nya kvarter planerats, med hus upp till 24 våningar. Planen ger även plats för torg, parker, lokaler för service, handel, kontor, kultur och förskolor.

I miljökonsekvensbeskrivningen och under samrådet för denna strukturplan har flera aspekter lyfts angående det höga exploateringsstalet, rivna byggnader som påverkar kulturhistorien och bristen på friytor och funktioner.

Samrådsredogörelsen

Samrådsredogörelsen tar upp åsikter från boende, intressenter och sakägare som framkom under samråd mellan 2023-09-05 och 2023-10-16. I sammanfattningen av samrådsredogörelsen poängteras att många är positiva till att Lövholmen ska utvecklas till ett bostadsområde (Stockholms stad 2024). Det lyfts att det finns ett behov av fler bostäder i området och många menar på att planförslaget skulle öppna upp den strandlinje som idag är avspärrad samt att exploateringen skulle innebära en sanering av förorenad mark (ibid.). Däremot framkommer kritik inom framförallt kulturmiljöfrågor, exploateringsgraden och påverkan på friyor och lokalklimat (ibid.).

De åsikter som kommit in angående kulturmiljö är framförallt den höga exploateringen då det är för tätbebyggt och att förslaget innehåller för höga hus i förhållande till befintlig bebyggelse (Stockholms stad 2024). Många är negativa till rivning av byggnader, främst Nitrolackfabriken men vissa menar att Cementas byggnader också bör bevaras (ibid.).

Flera uttrycker en önskan om mer plats åt nya och befintliga kulturverksamheter (Stockholms stad 2024). Det finns en oro att dessa typer av verksamheter, som är en del av platsens identitet idag, annars riskerar att försvinna (ibid.). Man lyfter också ett förslag till att planera för samlingslokaler och att göra om Nitrolackfabriken eller Cementas siloanläggning till museum eller kulturcentrum (ibid.).

Vidare lyfts att den täta bebyggelsen kommer resultera i en stadsdel med för lite friyta för natur och för barns och ungas rekreation (Stockholms stad 2024). Det framkommer en kritik till att friytan för förskolegårdar bör få mer plats och bättre förhållanden (ibid.). Därtill lyfts en önskan om fler platser anpassade efter ungdomar såsom ytor för spontanidrott, utegym och bollplaner (ibid.). Några efterfrågar också att mer grönska och nya parker i området bör planeras (ibid.).

Miljökonsekvensbeskrivningen

I detta arbete har vi inte gjort en egen värdering av platsens kulturhistoria utan utgått från befintlig miljökonsekvensbeskrivning för Lövholmen framtagen av Structor i samband av detaljplanearbetet och framtagandet av strukturplan från 2023. Nedan sammanfattas de huvudsakliga slutsatserna från miljökonsekvensbeskrivningen.

Miljökonsekvensbeskrivningen poängterar att bevarade strukturer tillsammans utgör en tillräckligt stor del för att Lövholmen även i framtiden ska kunna förstås som kulturmiljö, men att planförslaget får måttligt negativa konsekvenser för områdets lokala kulturvärden (Helmerson et al. 2023). Miljön kommer att förändras när kulturhistoriska byggnader rivs eller förändras vilket medför försämrad synlighet i den historiska användningen av platsen (ibid.). En bedömning har gjorts av Lövholmens byggnader och mark, som visar att samtliga kajer och hus som föreslås bevaras i kommunens plan har klassificerats att ha "högst kulturhistoriskt värde och

särskilt värdefulla ur historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt” (ibid.). Även Cementas siloanläggning och Nitrolackfabriken har fått denna klassning, men enligt förslaget planeras dessa att rivas (ibid.). Dessa byggnader är därav bidragande till att planförslaget bedöms ha måttligt negativa konsekvenser ur ett kulturhistoriskt perspektiv.

Miljökonsekvensbeskrivningen understryker att planförslaget ger måttliga negativa konsekvenser på riksintresseområdet ”Stockholms innerstad med Djurgården” och den höga exploateringen uppskattas ha konsekvenser för tre av riksintressets mest betydelsefulla uttryck (Helmersson et al. 2023). Dessa uttryck är ”Stadssiluetten med den begränsade och jämna byggnadshöjden där endast fåtal byggnader höjer sig över mängden”, ”Stadens anpassning till de naturgeografiska förutsättningarna” och ”1900-talets stadsbyggande och bebyggelseutveckling” (ibid.).

Miljökonsekvensbeskrivningen bedömer att kommunens strukturplan även medför positiva konsekvenser i vissa avseenden. Det lyfts fram som positivt ur ett naturmiljöperspektiv att befintlig strandvegetation bevaras och att gröna ytor utvecklas med nya parker (Helmersson et al. 2023). Vidare framhålls att marksanering bidrar till att minska föroreningsnivåerna, att hantering och fördröjning av dagvatten reducerar föroreningsbelastningen samt att åtgärder för skyfallshantering minskar risken för översvämningar (ibid.).

SKAPA EN TRIVSAM STADSDEL

Vårt mål är att ge ett förslag på en ny strukturplan, baserad på kommunens strukturplan från 2023 och skapa ett kvalitativt och mångfunktionellt promenadstråk som uppmuntrar till utevistelse och social samvaro. I boken *Mjuk stad* skriver David Sim (2022), med utgångspunkt i Jan Gehls idéer, att vi med enkla medel inom stadsplanering och utformandet av utemiljöer kan skapa en trivsam och trygg stad. För att uppmuntra till utevistelse och stärka den sociala gemenskapen menar författaren att byggnader bör utformas efter den mänskliga skalan och möjliggöra för en variation i sitt uttryck och ålder. Han förespråkar en mångfunktionell stadsstruktur med en blandning av funktioner, service och handel men även småskaliga insatser som att skapa sittplatser, platser för spontana möten och att framhäva platsens landskap med dess kvaliteter. Sims (2022) idéer har dels fungerat som ett sätt att analysera kommunens strukturplan men de har också gett konkreta förslag vilka inspirerat oss genom gestaltningen och i designbeslut.

I *Field Guide to Life in Urban Plazas: A Study in New York City* har Schlickman och Domlesky (2019) skapat en manual för hur människor föredrar att röra sig och föra sig på olika urbana platser. Även denna har fungerat som en vägledning i hur olika kompositioner i rumslighet med hjälp av möbler och vegetation skapar platser för olika ändamål, såsom att sitta själv eller mötas, gå fort eller långsamt.

SYFTE

Detta arbete riktar sig till Stockholms Stad och andra intresserade av stadsplanering och landskapsarkitektur. Syftet är att föreslå förändringar i den liggande strukturplanen från 2023 för Lövholmen framtagna av Stockholms stadsbyggnadskontor i samarbete med FOJAB Arkitekter. Förändringarna görs för att bättre bevara Lövholmens nuvarande karaktär och kulturhistoriska värden kopplade till industrin och dess kulturverksamheter samt stärka områdets utemiljöer, utifrån åsikter som framkom på samråd och med stöd från Sim (2022) och Schlickman och Domlesky (2019) idéer.

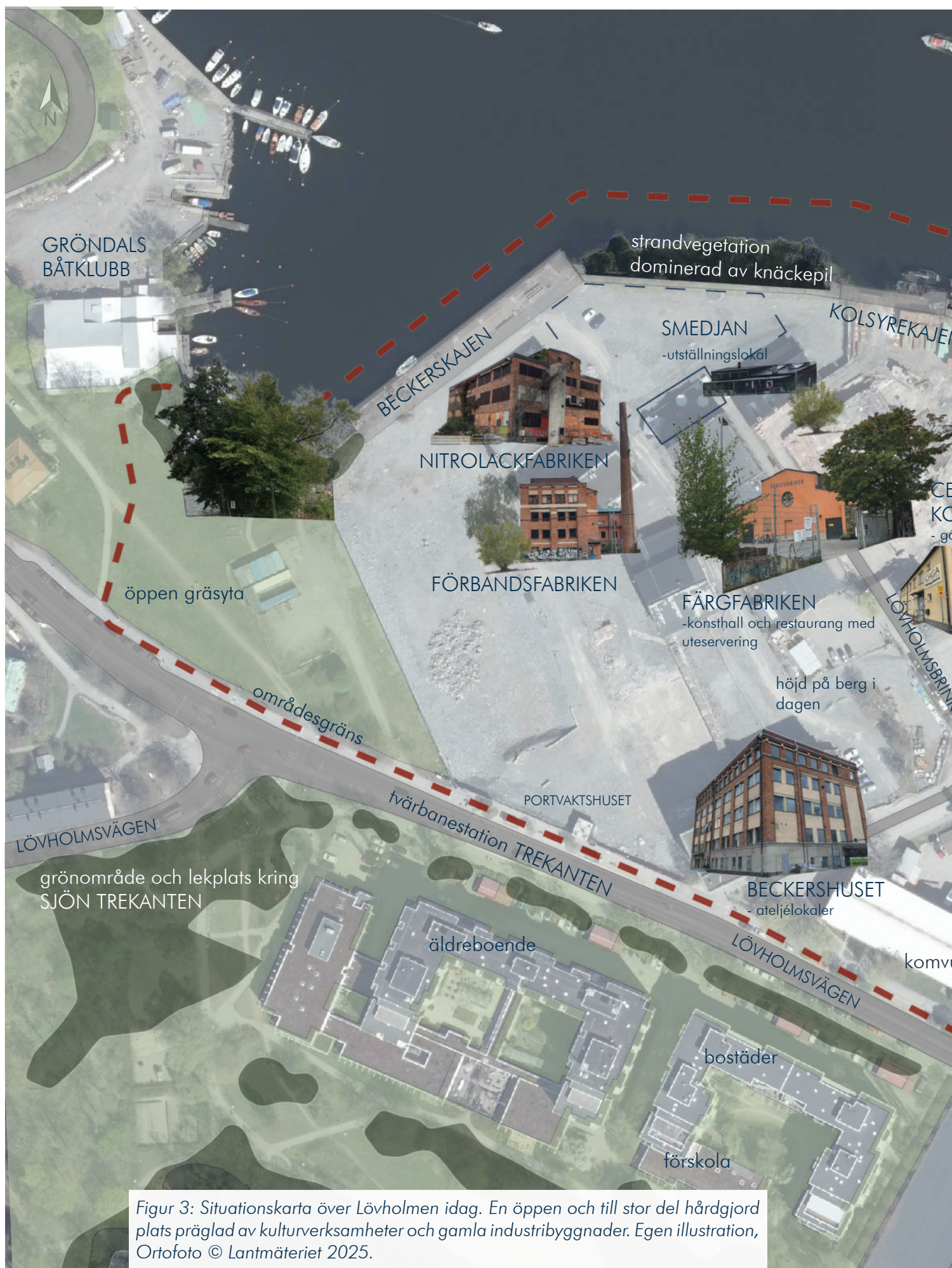
Dessa förändringar blir utgångspunkten för en gestaltning för Lövholmens kajpromenad som blir det främsta offentliga rummet i Lövholmen. Vi vill tillvarata det vattennära och centrala läget i staden men även fläta samman platsens industriella kulturhistoria och nuvarande identitet som kulturnod med nya funktioner efter behov som tillkommer när fler flyttar in.

FRÅGESTÄLLNING

- Vilka förändringar kan göras i strukturplanen från 2023 för att förbättra förutsättningarna för Lövholmens utemiljöer, stärka samspelet med det omgivande landskapet i Liljeholmsvikens vattenrum och bevara Lövholmens industriella karaktär samt dess roll som kulturnod?
- Hur kan Lövholmens kajpromenad gestaltas utifrån förändringarna i strukturplanen för att integrera och bevara platsens kulturhistoria och karaktär, samtidigt som den tillgodoser funktioner och behov i den nya stadsdelen?

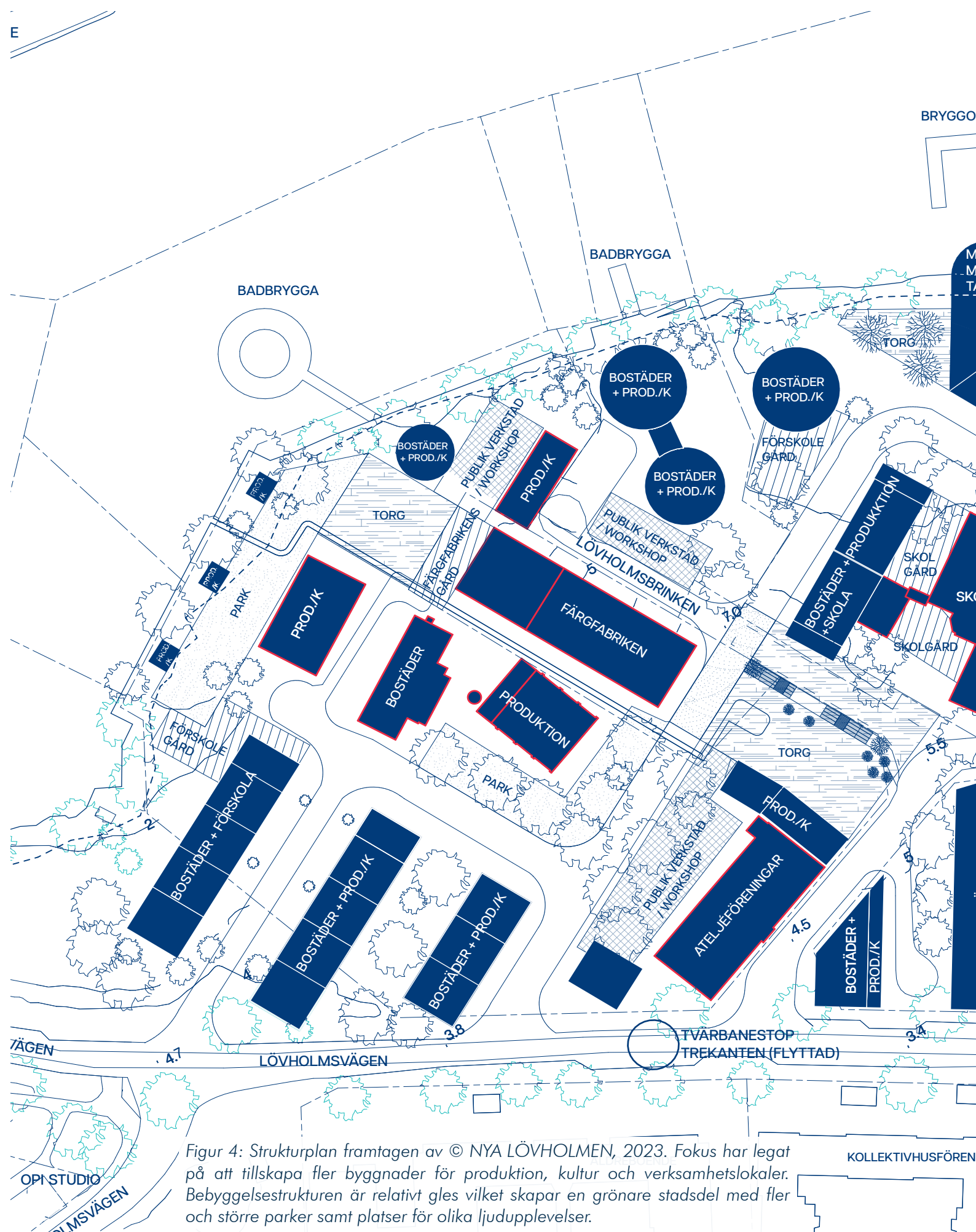
AVGRÄNSNING

Detta arbete avgränsas till att skapa ett förbättringsförslag på strukturplanen för Lövholmen. Projektet avgränsas därefter genom att endast gestalta kajpromenaden inom arbetets tidsram. Kajpromenaden valdes efter vårt intresse då det kommer att bli Lövholmens största offentliga rum.

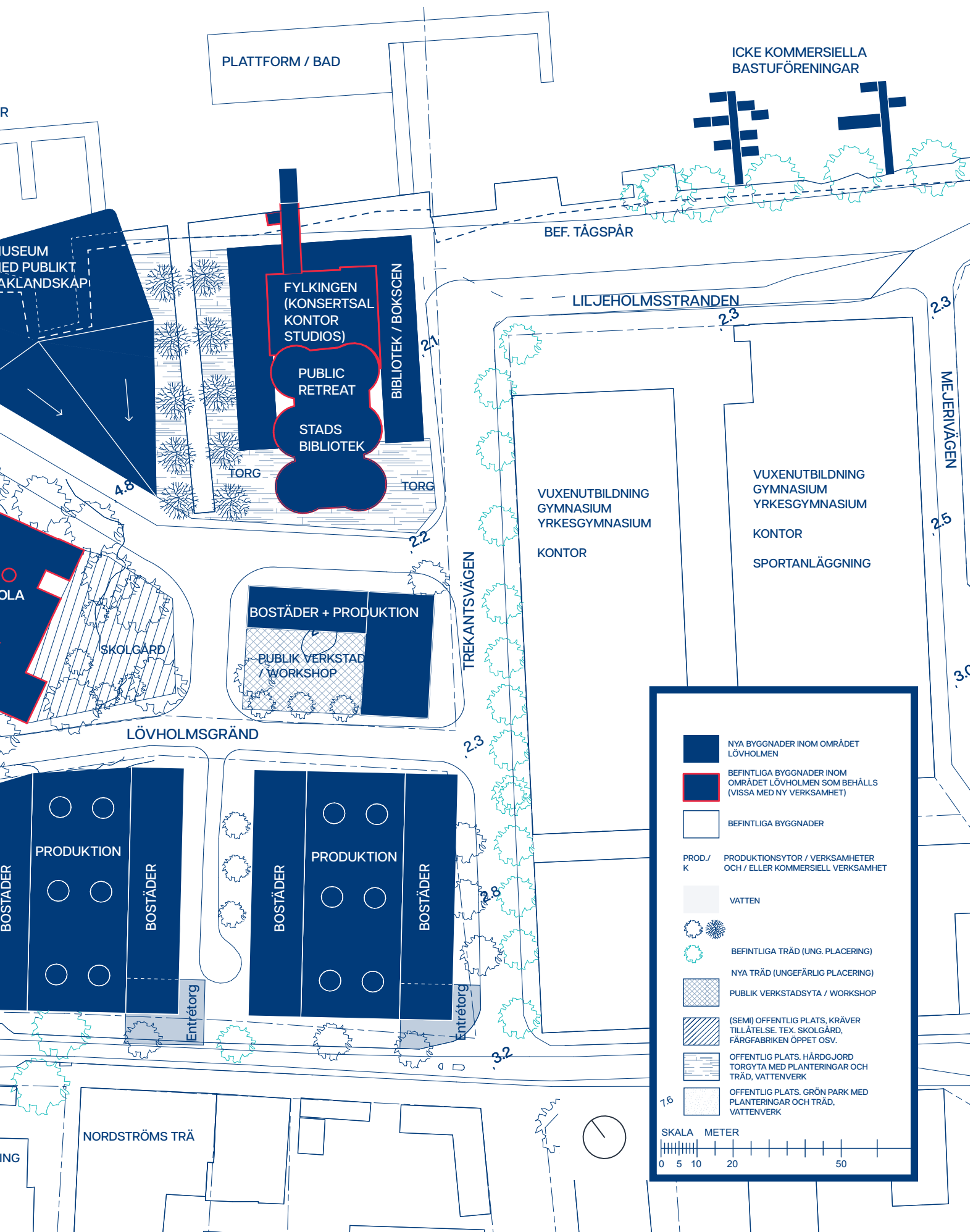

Figur 3: Situationskarta över Lövholmen idag. En öppen och till stor del hårdgjord plats präglad av kulturverksamheter och gamla industribyggnader. Egen illustration, Ortofoto © Lantmäteriet 2025.

Figur 4: Strukturplan framtagen av © NYA LÖVHOLMEN, 2023. Fokus har legat på att tillskapa fler byggnader för produktion, kultur och verksamhetslokaler. Bebyggelsestrukturen är relativt gles vilket skapar en grönare stadsdel med fler och större parker samt platser för olika ljudupplevelser.

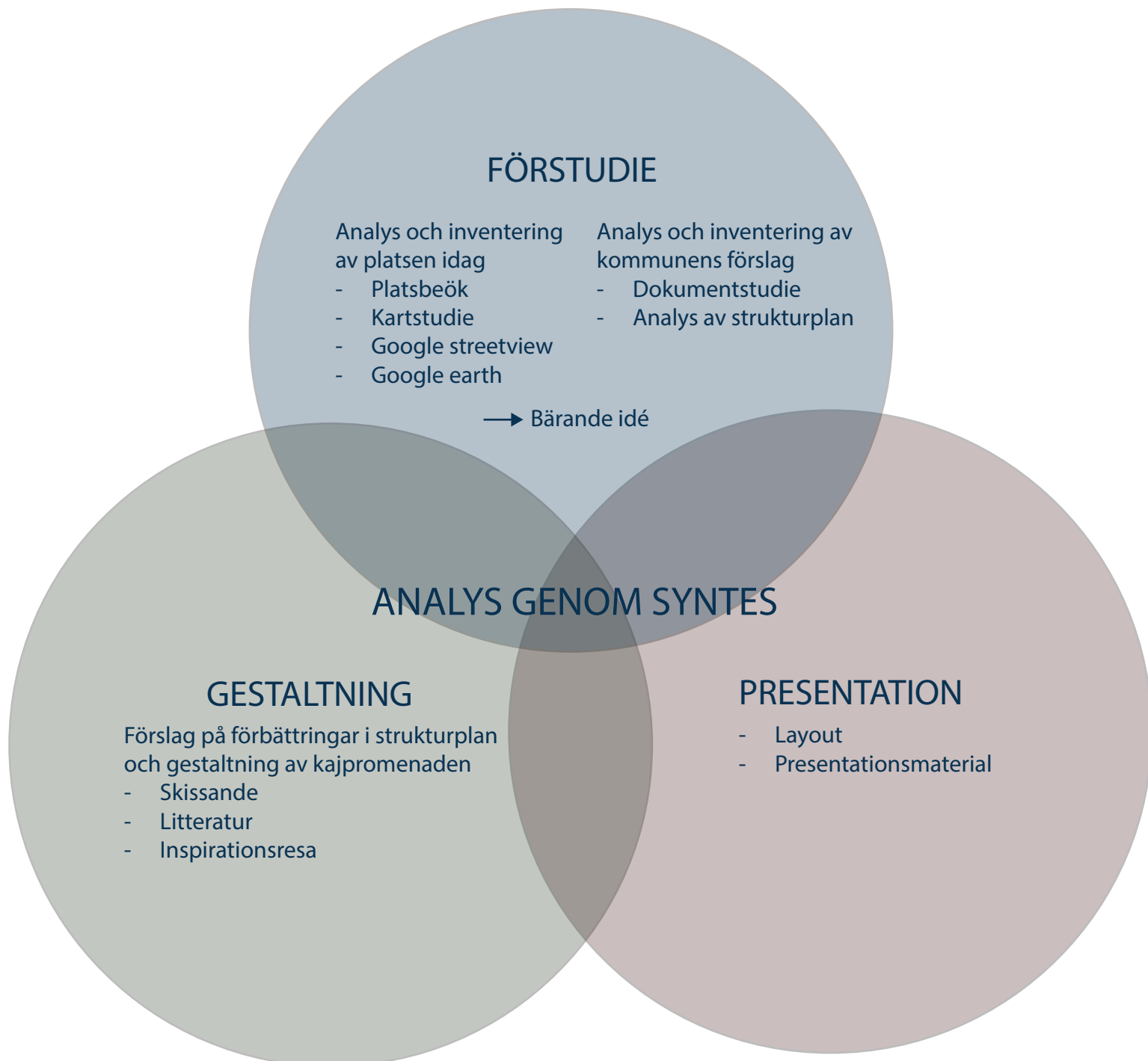

Figur5: Strukturplan för Lövholmen framtagen av ©Stockholms stadsbyggnadskontor i samarbete med FOJAB Arkitekter. De bruna byggnaderna är vad som bevaras men i stort planeras en hög och tät bebyggelse som kapslar in den historiska miljön och ger en betydlig skuggglämd i området. De offentliga rummen är oprogrammerade vilket inte avspeglar den blandade målgrupp som vistas i området.

METOD OCH MATERIAL

I detta kapitel presenterar vi arbetets metod. I boken Att skapa det tänkta: En bok för arkitekturintresserade skriver Krupinska (2016) att designprocessen sällan är linjär. På samma sätt har vår designprocess pendlat mellan att undersöka, prova och producera. Krupinska kallar denna metod för analys genom syntes vilket bygger på att förstå problemet genom att testa alternativa lösningar, att tänka på både problem och lösning samtidigt.

För att tydliggöra vad som hänt i processen väljer vi att dela upp förstudie, gestaltning och presentation under olika rubriker trots att dessa delar gått ihop i varandra.

Figur 6: Översikt av hur vi delar in processen i förstudie, gestaltning och presentation. Dessa moment har pågått parallellt under arbetets gång vilket illustreras med överlappningen.

FÖRSTUDIE

För att kunna svara på våra frågeställningar behövde vi lära känna Lövholmen idag och sätta oss in i Stockholms stads förslag med dess kvaliteter och brister. Förstudien innefattar därför platsbesök, inventering, analys av platsen idag och analys av nuvarande exploateringsförslag i form av planer, dokument och utredningar. Från detta identifierades kritik av det gällande förslaget och vad vi betraktar är huvudproblemet.

Giro (1999) har i *Four Trace Concept in Landscape Architecture* tagit fram en metodik hur landskapsarkitekter under en gestaltungsprocess kan förstå en plats i flera dimensioner genom fyra steg: landing, grounding, finding och founding. Även om vår övergripande metodik för gestaltningen är analys genom syntes, kan de tre första stegen i Giros metodik liknas med vår förstudie.

Landing innebär det som uppstår vid det första intrycket genom sin intuitiva upplevelse (Giro 1999). Lövholmen besöktes den 4:e september år 2024. Eftersom stora delar av området var avspärrat på grund av verksam industri och påbörjade rivningar var platsbesöket begränsat. Lövholmen inventerades där det var möjligt och dokumenterades genom foton och anteckningar. För att komplettera detta studerades Lövholmen på håll från Gröndals båtklubb, Hornstull och Reimersholme.

Grounding handlar om att undersöka platsens förutsättningar genom bland annat analys (Giro 1999). Detta steg går att likna med vår kart- och dokumentstudie, analys av platsen idag och av liggande strukturplan. Vi har använt kartor och ortofoton från Lantmäteriets Min Karta, Google street view och 3D-kartor från Google Earth för att komplettera platsbesöket och se Lövholmen i sin kontext. De dokument vi använt är arkitekturprogrammet (Stockholms stad 2023), miljökonsekvensbeskrivningen (Helmersson et al. 2023), samrådsredogörelsen (Stockholm Stad 2024) och kulturlivsanalysen (Borg et al. 2023).

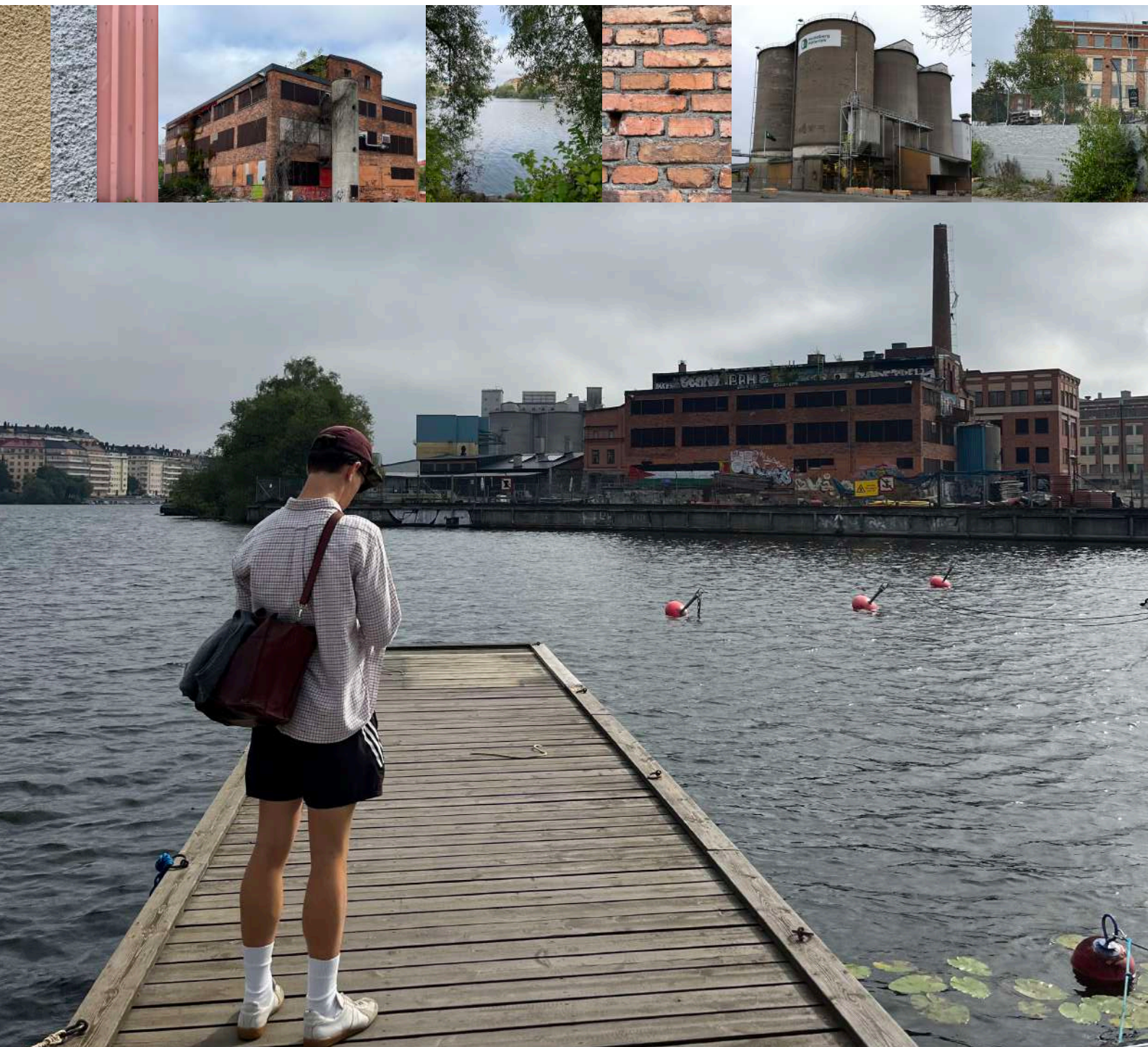
Den gällande strukturplanen analyserades inledningsvis på övergripande nivå med utgångspunkt i den sammanfattade kritiken från samrådet, miljökonsekvensbeskrivningen och idéerna från Sim (2022). Analysen visade att de främsta bristerna ligger inom temana byggnader, rörelse och funktioner vilka kunde illustreras och vidareanalyseras genom tre tematiska analyser enligt rubrikerna nedan. Rumslighet har inte analyserats som ett eget perspektiv då detta är integrerat i alla nedanstående delar.

- Rivna byggnader och högt exploateringsstal: Vilka kulturhistoriska byggnader bör bevaras för att inte drastiskt ändra landskapsbilden och hur påverkar byggnadshöjden stadssiluetten samt upplevelsen av gaturummen?
- Rörelse: Hur bör biltrafik anpassas efter cyklister och gångtrafikanter för att gynna utevistelse och skapa större rum för vistelse?
- Funktioner: Hur kan fler funktioner rymmas på platsen för att bevara kulturverksamheter och anpassa området efter de som bor och vistas där?

Finding är den fortsatta utforskningen och upptäckandet av det utmärkande eller karaktäristiska med platsen (Giro 1999). Utifrån platsbesöket och dokumentstudier användes utforskande skisser för att slå ihop dessa och därefter definiera Lövholmens karaktär och de nyckeldelar som skapar denna karaktär. På så sätt utvecklades den bärande idén som vi tog med oss in i gestaltningen.

Då founding är en syntes av de tre tidigare stegens insikter och kunskaper som leder till en gestaltning, kan det liknas med det vi presenterar under nästa kapitel "Gestaltning".

Figur 7: Bildserie med exempel på våra första intryck av Lövholmen, med fokus på material, färger och karaktäristiska element. Vi noterade unika industribyggnader, frodig strandvegetation och sly som tagit fäste på asfalt och hustak.

GESTALTNING

I förstudien identifierades strukturplanens huvudsakliga problem. Under gestaltningen utformades förbättringar av strukturplanen och därefter en gestaltning för kajpromenaden. I gestaltningsprocessen har vi använt oss av skissande, litteratur som togs upp i under avsnittet "Skapa en trivsamt stadsdel" (sid. 12) och hämtat inspiration från en genomförd inspirationsresa.

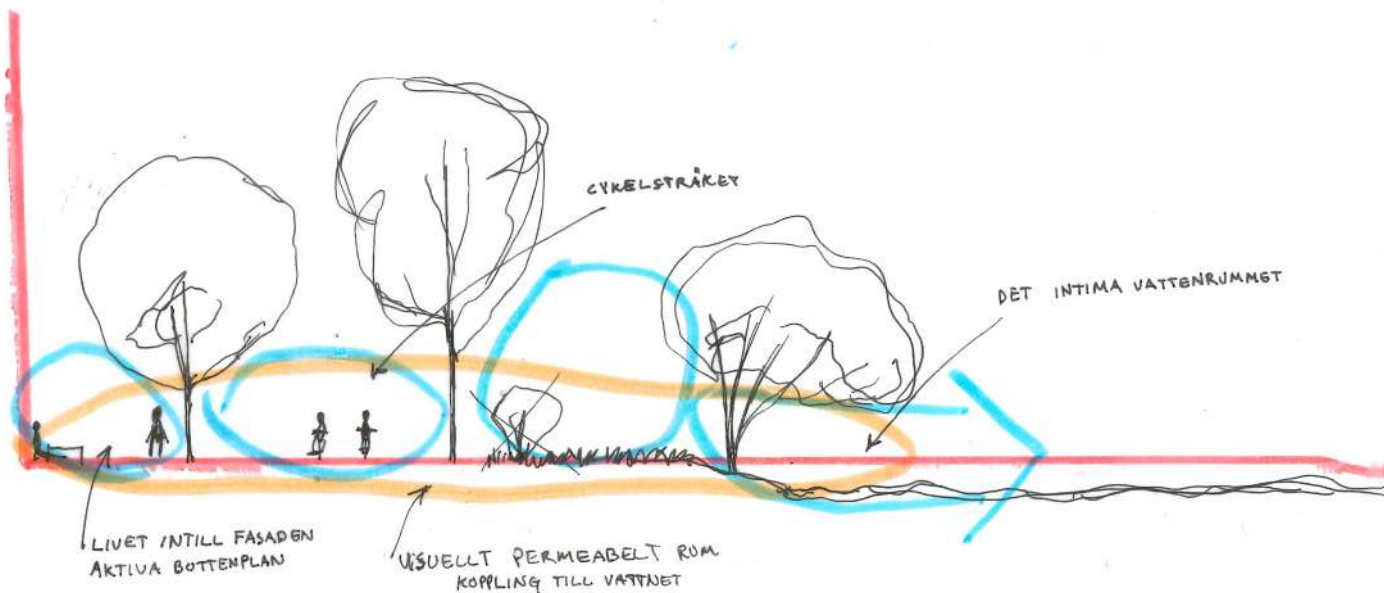
Skissande

Genom skissandet har vi provat idéer och sökt lösningar för att möta gestaltningsproblemet. Skissandet har skett i olika skalor, från strukturell nivå ner till detaljer, och på olika sätt, såsom i plan, sektion och perspektiv, med hjälp av papper och penna, bilder, kollage och mjukvara såsom AutoCAD, Illustrator, Photoshop, Indesign och Rhino. Vi fick även ta del av Stockholms stadsbyggnadskontors baskarta för Lövholmen i DWG-format. Vi har använt oss av både tidsbegränsade timskisser utifrån olika teman samt fria skisser.

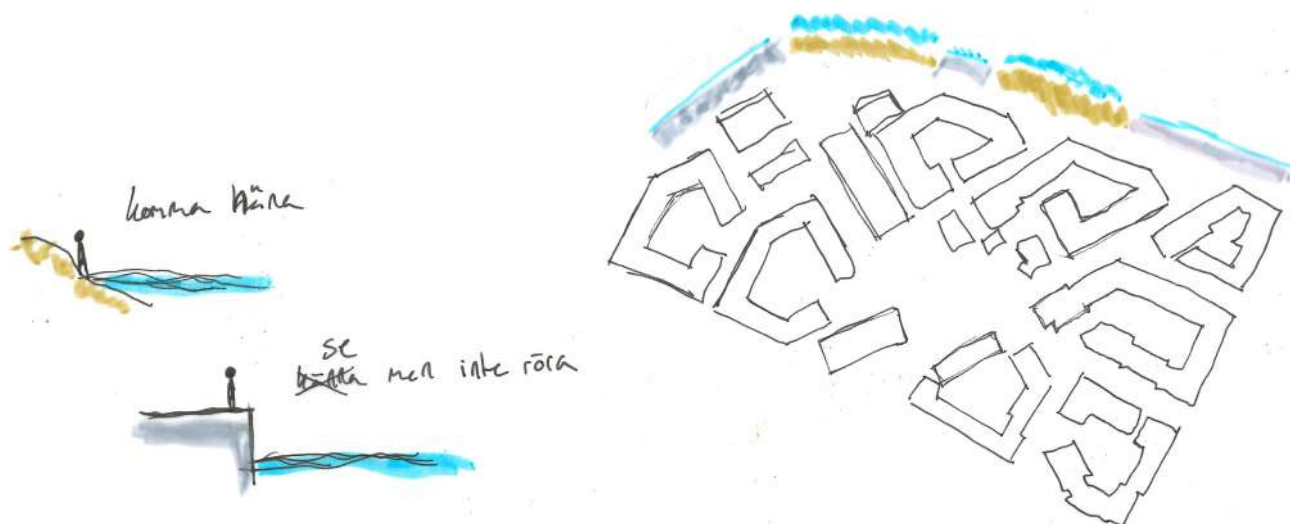
Inspirationsresa

Som en del i gestaltningsprocessen genomfördes en inspirationsresa till Köpenhamn mellan den 7:e till 14:e oktober 2024. Där besöktes flera vattennära landskapsprojekt som tidigare varit industriområden, däribland bostadsområdet Nordhavn, kajpromenaden Islands Brygge och Refshaleøen. Platsernas utformning dokumenterades med hjälp av handritade skisser och fotografier. Utöver detta mättes avstånd, möbler och andra byggda eller naturliga element som bedömdes vara intressanta.

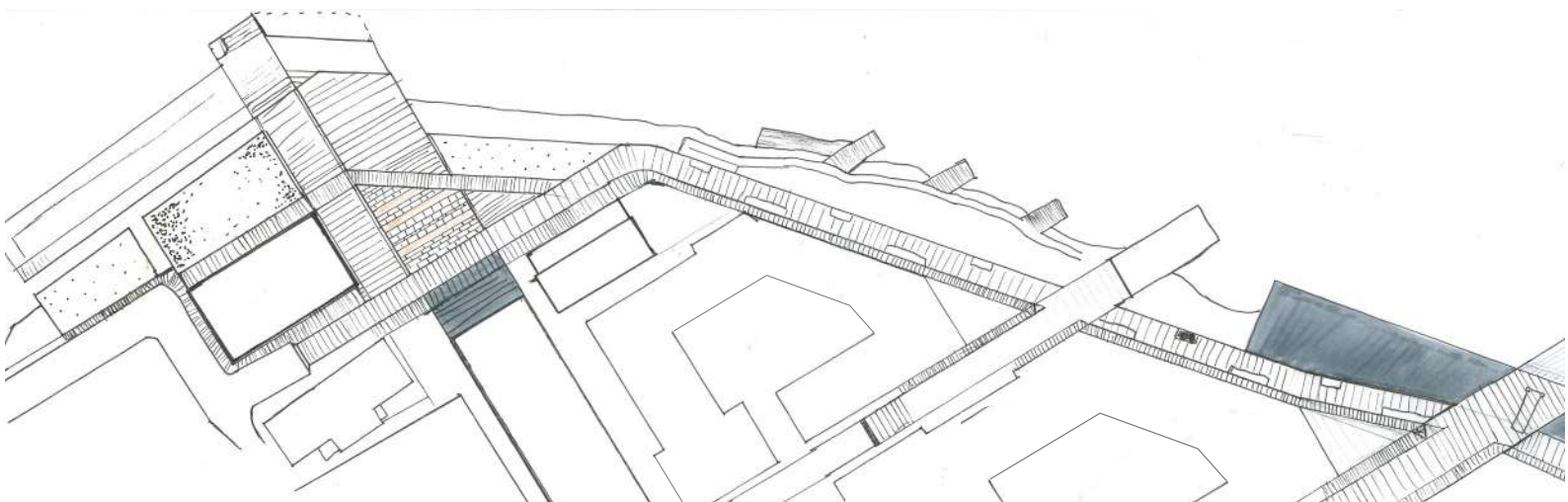
Tidigt i processen besökte vi kaj- och strandpromenader runt om i Stockholm för att undersöka hur platserna användes och hur Lövholmens kajpromenad kan bidra till de övriga vattennära rummen. Besöken gav oss insikt i att tidigare industriområden ofta förlorat sin industrikaraktär vid omvandling till bostadsområden. Även om besöken inte gav idéer för gestaltningen, har de haft inflytande under processen genom att vi vill att Lövholmen ska särskilja sig från övriga omvandlade vattennära industriområden.

Figur 8: Skiss i sektion där vi provade olika rumsbildningar genom kajstråket.

Figur 9: Tidig analys som utforskar upplevelsen av vattenkontakten vid kaj och slänt.

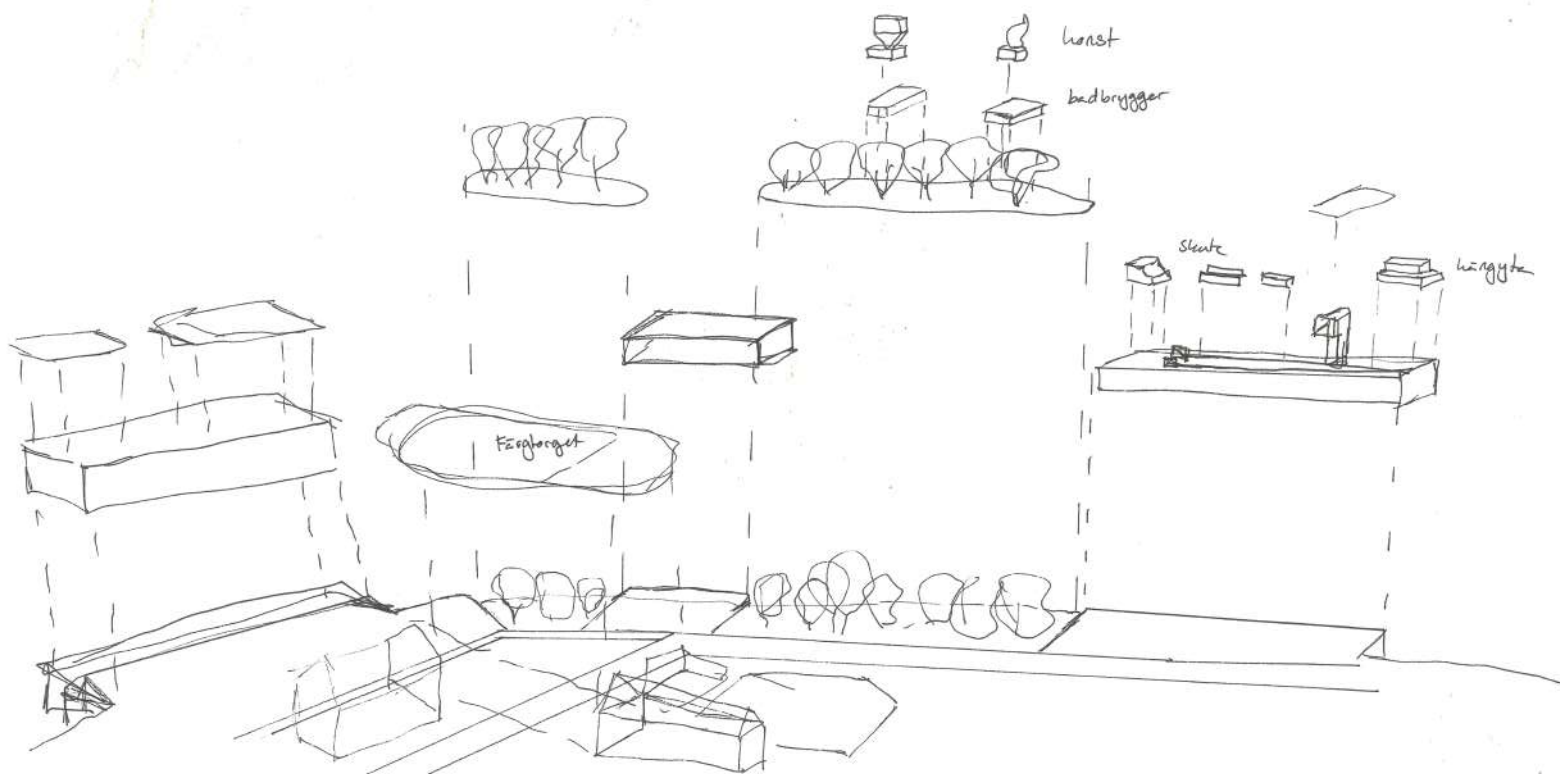
Figur 10: Skiss där vi undersökte olika markmaterial för att balansera gammalt och nytt, vilka material som ska dominera och hur vi ska markera olika ytor för olika funktioner.

PRESENTATION

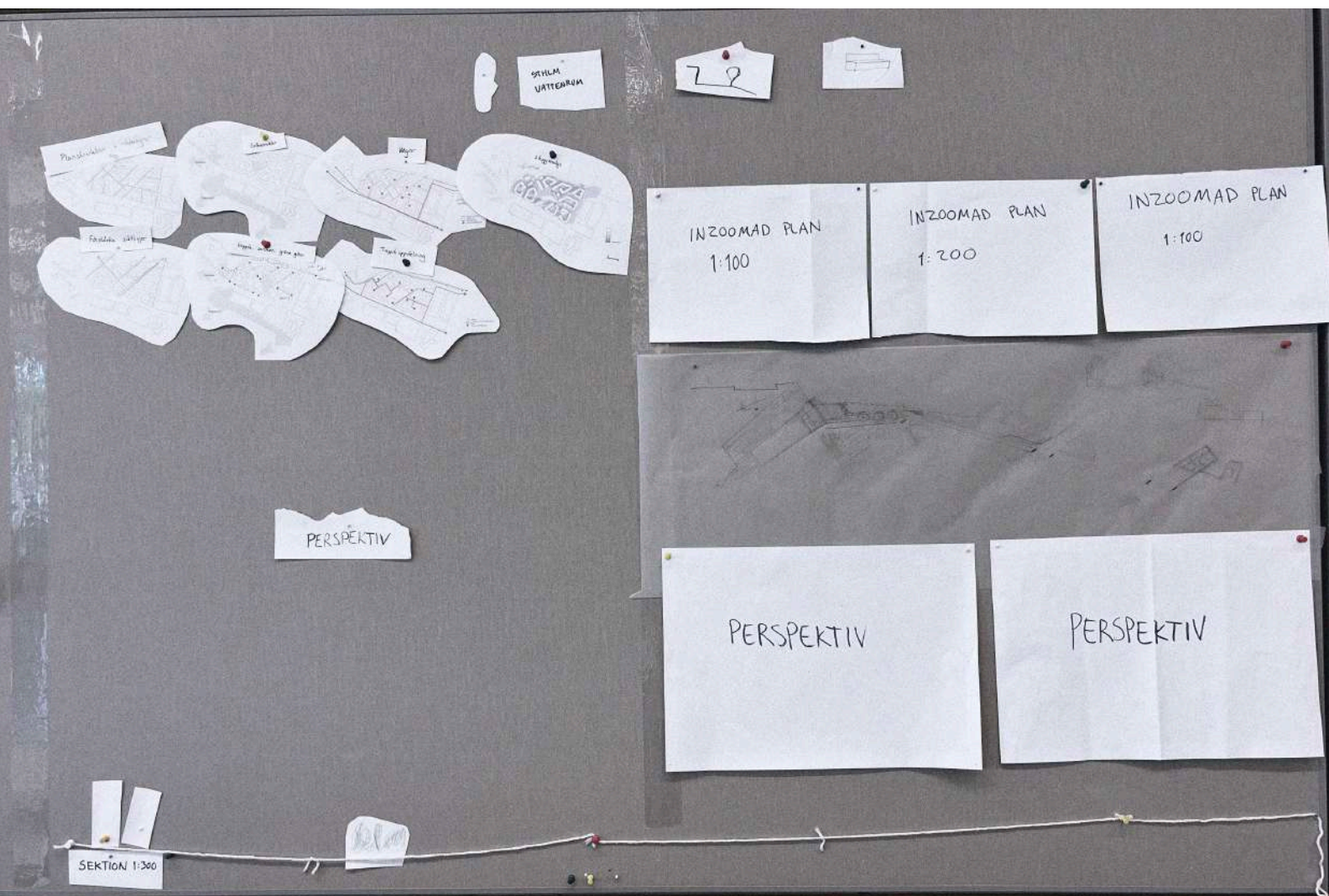
Tidigt i processen valdes planscher som presentationsformat för vårt arbete. Till planscherna valde vi att producera en tillhörande folder som uttrycker vår vision av Lövholmens gestaltning och vad som inspirerat samt guidat oss i gestaltningsbeslut. Dessa presentationsformat valdes då det är ett etablerat sätt att presentera gestaltningsförslag inom landskapsarkitektur.

I boken *Visual Communication for Architects and Designers: Constructing the Persuasive Presentation* poängterar Fletcher (2021) vikten av att påbörja presentationen redan i starten av designprocessen. Det är ofta ont om tid att skapa en färdig design innan presentationen, så det är viktigt att hitta en representation som förklarar huvudidén (ibid.). Vidare skriver Fletcher att det underlättar att tänka på layout tidigt för att veta vad som behöver produceras. Detta arbetssätt är vi vana med och därför skapades en dummy för vår layout av planscherna tidigt i processen som fungerat som ett levande dokument och anpassats efter vår gestaltning. Denna bok har även fungerat som stöd i utformningen av planscherna för att på bästa sätt kommunicera designen visuellt och göra det lättläst.

Det visuella materialet i planscherna har skapats med hjälp av Autocad, Rhino, Illustrator och Photoshop och planscherna skapades i Indesign. Vi skrev ut flera gånger i rätt skala under arbetets gång för att testa olika idéer, likt en skissprocess.

Figur 11: Skiss som låg till grund för hur vi illustrerat gestaltningens koncept.

Figur 12: Tidig dummy för planscher på anslagstavla i undersökandet av vilket presentationsmaterial som behövs för att framför gestaltningens idé.

DISKUSSION

I detta kapitel diskuterar vi arbetets metod och det resultat vi kom fram till. Vi blickar tillbaka till våra inledande frågeställningar och sätter vårt arbete i ett större perspektiv.

METOD

I detta arbete har vi använt oss av en icke-linjär gestaltningsmetod, analys genom syntes. Genom utbildningen är vi vana med att börja inventera, analysera och läsa på om ett projekt för att därefter komma med ett koncept som vägleder en in till en gestaltning, även om dessa delar går in i varandra och man ibland måste undersöka något av stegen igen. Den här arbetsgången har därför varit utmanande och lärorik för oss båda. Metoden valdes då det inledningsvis var oklart vad designproblemet var och slutresultatet skulle bli. Under processen har vi pendlat mellan att söka problemet och förslag på lösning. Då vi har skissat på olika lösningar har det varit svårt att avgöra när gestaltningen varit klar och problemformuleringen har skiftat fokus under arbetets gång, något som även Krupinska lyfter. I detta fall blev tiden den avgörande faktorn för gestaltningsprocessens slut. Mer tid hade lett till nya analyser och troligtvis genererat nya gestaltningslösningar.

Genom att ta stöd i metodiken från Girot (1999) kunde vi bättre förklara stegen i vår förstudie som på många sätt grundar sig i vår intuition. Till följd av den subjektiva upplevelsen i "landing" och vilka analyser som görs i "grounding", nås nödvändigtvis inte samma slutsats om vad som karaktäriserar en plats eller vilka gestaltningslösningar som krävs i de två sista stegen i Girots (1999) metodik. Denna subjektivitet, att vår bild av Lövholmen som ett övergivet industriområde och ett nav för kultur, är något som också har påverkat hur vi analyserat platsen idag, kommunens strukturplan och tagit del av samrådskritiken och miljökonsekvensbeskrivningen. Detta ser vi tydligt om vi jämför med strukturplanen framtagen av © NYA LÖVHOLMEN 2023 (Bitsch Pedersen et al. 2023), som gjort en gestaltning som fokuserar på Lövholmens kulturliv, produktion samt tillskapar och tillvaratar olika ljudupplevelser och på så sätt skiljer sig markant från vår.

Vi valde att inte göra en egen kulturhistorisk värdering av platsen utan istället utgå från bedömningen från miljökonsekvensbeskrivningen. Detta beror dels på tidsaspekten på arbetet och att vi redan hade tillgång till en trovärdig bedömning. Stora delar av Lövholmen är dessutom avspärrade vilket hade försvårat en egen värdering.

KÄLLOR

Under gestaltningen togs stöd av Sims (2022) och Schlickmans och Domleskys (2019) idéer som framförallt karaktäriseras av konkreta riktlinjer. Det är litteratur som vi har haft under tidigare gestaltningsarbeten och som därför fanns nära till hands och stödjer det vi under utbildningen har lärt oss om landskapsarkitektur. Vi valde att utgå från Lövholmens strukturplan (Stockholms stad 2023), framtagen av Stockholms stadsbyggnadskontor och FOJAB Arkitekter, eftersom det är det senaste förslaget för områdets exploatering. Detta gav oss en grund för byggnadsstruktur och rumsindelning, vilket gjorde det möjligt att fokusera på gestaltningen av kajpromenaden och avgränsa arbetet. Med mer tid hade det varit intressant att skapa en ny strukturplan helt baserad på samrådets kommentarer. Den kritik vi har utgått från i förändring av strukturplanen kommer från Samrådsredogörelse (Stockholms stad 2024). För att undvika att fastna

i enskilda önskemål fokuserade vi på återkommande synpunkter. Vissa kommentarer var motstridiga, vilket hade gjort det svårt att tillgodose allas behov. Miljökonsekvensbeskrivningen (Helmersson et al. 2023), som även låg till grund för kritik mot strukturplanen, är omfattande, men eftersom de negativa konsekvenserna för kulturvärden särskilt påpekas valde vi att avgränsa oss till den aspekten från denna källa.

RESULTAT

Giro (1999) betonar att "founding" är ett sätt att etablera en relation mellan platsens nuvarande tillstånd och dess framtida potential, där platsens kvaliteter ska förstärkas och integreras snarare än att täckas över. Genom arbetet är det just detta vi strävat efter och försökt framhäva vad vi fann som huvudbeståndsdelar av Lövholmens karaktär. Framförallt har det varit viktigt för oss att skapa ett bostadsområde som har kvar industrikaraktären eftersom vi sett att dessa oftast har försvunnit vid liknande projekt i Stockholm. Vi har kommit fram till flera förändringar för strukturplanen för att skapa en kvalitativ och mångfunktionell utemiljö som förstärker de kulturhistoriska sambanden. Byggnadshöjderna har sänkts, fler industribyggnader bevaras, biltrafiken begränsas på kajpromenaden för att ge mer utrymme åt fotgängare och cyklister, och fler funktioner införs genom både programmerade och oprogrammerade ytor.

Vårt förslag innebär fortfarande en relativt tät stadsdel där vi förslagsvis hade kunnat minska antalet hus och ge mer yta för parkmark. Detta skulle kunna stärka de ekologiska sambanden i landskapet och öka andel grönska, i enlighet med Sims (2022) idéer om att skapa en mer trivsamt stadsdel. Vidare går vårt förslag om delade gång- och cykelstråk emot Stockholms stads vilja att separera trafiken för gångtrafikanter och cyklister. Vi ser dock att Lövholmsvägen fortsättningsvis kommer vara den huvudsakliga transportsträckan för cyklar och att Lövholmens kajpromenad snarare kommer vara ett besöksmål vilket innebär lugnare cykeltrafik längs med kajpromenaden. Då detta fungerat i refensprojektet Nordhavn tror vi att detta kan vara en bra lösning för Lövholmen. Vad gäller våra programmerade ytor så kan kritik riktas mot att vardera aktivitet riktas till en specifik målgrupp. Samtidigt har vi värnat om att även skapa oprogrammerade ytor vid torg och gräsmattorna vid Beckerskajen.

Lövholmens kajpromenad har gestaltas för att integrera och bevara platsens kulturhistoria och identitet samtidigt som den tillgodoser nya funktioner och behov i stadsdelen. En kontinuerlig avvägning har gjorts mellan att bevara och addera nytt för att möta framtida behov. Precis som kommunens strukturplan innebär vårt förslag förändringar mot hur Lövholmen ser ut idag och med det påverkas kajpromenades karaktär och identitet. I vårt förslag bevaras delar av industrikaraktären med kajer, flera industriella byggnaderna och andra industriella element såsom tågspåren och uppfodringsverket. Detta gjordes i likhet med utformningen av referensprojekten Islands Brygge och Refshaleøen där bland annat gammal tågräls, industrikajer och industribyggnader bevarats och nya funktioner vävts in. För att Lövholmen ska bevaras som en kulturnod har vi föreslagit att vissa bevarade byggnaderna ska fortsätta vara ateljéer och verkstäder samt skapat utrymme på kajen för att kulturen ska kunna ta

plats i det offentliga rummet. För att denna koppling ska vara möjlig är det avgörande att höga lokalhyror inte tränger bort kulturverksamma. För att motverka detta bör åtgärder som subventionerade hyror, flexibla hyresavtal eller samägda lokaler övervägas, så att kulturen inte bara blir en temporär fas i stadsutvecklingen utan en bestående del av Lövholmens identitet. Sammanfattningsvis har kajpromenaden kvar delar av både industri- och kulturkaraktären samtidigt som nya stilelement och funktioner fått ta plats även om kajpromenaden kommer att få ett nytt uttryck mot hur den ser ut idag.

Slutligen tycker vi att vårt förslag skiljer sig från Stockholms övriga vattennära platser med sitt industriella uttryck i byggnader, kajer och detaljer. Samtidigt har vårt kulturhistoriska fokus främst riktat sig till att bevara byggnader av varierande ålder och strukturer på platsen medan fokus på utemiljöerna ibland har hamnat i skymundan. Vårt förslag innebär till exempel en stor renovering och förändring av stadsdelens markbeläggningar och rumsliga upplevelser. Där hade fortsatta studier och skissande kunnat komma fram till bättre lösningar för att till exempel bevara befintliga material och se hur upplevelsen på platsen hade kunnat bevaras utan att kännas för öppen och programmerad.

HÅLLBARHET

Med tanke på att kulturhistoriska värden gått förlorade vid tidigare omvandlingar av industriområden till högexploaterade stadsdelar, som enligt Sim (2022) inte bidrar till ett levande socialt liv, har vi valt att fokusera på att bevara och stärka både kulturhistoriska och sociala värden. Vi argumenterar för att bevara fler befintliga byggnader och platsens nuvarande karaktär, genom att bland annat sänka hushöjder och fortsätta ge plats till kulturverksamheter. Detta stödjer delmål 11.4 Stärka insatserna för att skydda och trygga världens kultur- och naturarv i Agenda 2030 (Svenska FN-förbundet u.å.). Vi har strävat efter att möta önskemål från samrådet vilket är kopplat till avsnitt 11.3 Inkluderande och hållbar urbanisering (Svenska FN-förbundet u.å.), med fokus på deltagandebaserad, integrerad och hållbar planering. I detta projekt har vi inte fokuserat på ekonomi. I jämförelse med kommunens förslag innebär vår strukturplan färre bostäder och högre byggnadskostnader, som tillkommer när vi behöver sanera och renovera befintliga industribyggnader istället för att riva och bygga nytt. För att vårt projekt ska vara ekonomiskt genomförbart krävs därför ytterligare utredningar och analyser kring hur många bostäder som försvinner och hur det påverkar budgeten. Däremot tror vi att vår gestaltning kan leda till ekonomiskt relevanta åtgärder för att minska klimatavtrycket i och med återbrukade byggnader, som minskar resurser, avfall, och transporter. Ur ett långsiktigt ekonomiskt hållbarhetsperspektiv kan detta projekt skapa en kultur- och industrihistoriskt präglad stadsdel som särskiljer sig i Stockholm, genererar besökare, gynnar lokala verksamheter och den kreativa näringen. Genom att prioritera kulturella och sociala värden, hoppas vi på att detta kan bli en hållbar investering för Lövholmen som kan stå sig ekonomiskt, miljömässigt och socialt över tid och ge Stockholm en industriell kulturhistorisk plats.

ETIK

Detta arbete har haft ett kritiskt perspektiv på den strukturplan som togs fram av Stockholms stadsbyggnadskontor i samarbete med FOJAB Arkitekter 2023. Vad som inte fått mycket plats i detta arbete är att kommunen har tagit hänsyn av kommentarer och kritik som framkommit under samråd. I enlighet med Sveriges Arkitekters etiska program och regler (Sveriges Arkitekter u.å.) har vi strävat efter en saklig och välgrundad kritik gentemot ansvariga arkitekters arbete. Innan vi startade projektet meddelade vi Stockholms stadsbyggnadskontor våra intentioner och har sedan haft fortsatt kontakt med dem under processen där Stockholms stadsbyggnadskontor varit till stor hjälp och bidragit med material. Tillsammans med dem ser vi detta projekt som ett inspel i debatten om Lövholmens framtid.

Vi som landskapsarkitektstudenter kan i detta projekt bli mer fria i vårt förslag än kommunen som måste anpassa arbetet efter budget och politik. Med vårt förslag hoppas vi därför kunna ge kommunen nya insikter och idéer. I stort hoppas vi att detta arbete ger ett perspektiv på hur man i framtiden kan arbeta med att bevara befintliga miljöer som ska få ny funktion i en värld där stadsbyggnaden ständigt förändras.

REFERENSLISTA

Bitsch Pedersen, N.C., Fager, J. & Sjaastad Huse, J.M. (2023). *Nya Lövholmen - ett medborgarförslag*. [Magasin]. Pixel Palace.
<https://issuu.com/nyalovholmenmagazine/docs/ett-medborgarforslag> [2025-02-09]

Borg, K., Losos, M. & Hasselber, P. (2023). *Lövholmen Kulturlivsanalys*. Nyréns Arkitektkontor.
<https://etjanster.stockholm.se/Byggochplantjansten/PresentPlan/GetFile?fileRecordNumber=10754770&journalNumber=2017-13571&fileName=Kulturlivsanalys%20L%C3%B6vholmen%20211119%20>
[2025-02-09]

Fletcher, M. (2021). *Visual Communication for Architects and Designers: Constructing the Persuasive Presentation*. 1st uppl., Routledge, Taylor & Francis Group.

Griot, C. (1999). Four Trace Concept in Landscape Architecture. I: Corner, J. (red). *Recovering Landscape: Essays in Contemporary Landscape Architecture*. Princeton Architectural Press. 59-67.

Helmersson, K., Persson, I., & Mörner, E. (2023). *Miljökonsekvensbeskrivning Detaljplan för Lövholmen 12 m fl i stadsdelen Liljeholmen*. Structor.
<https://etjanster.stockholm.se/Byggochplantjansten/PresentPlan/GetFile?fileRecordNumber=10761801&journalNumber=2017-13571&fileName=Milj%C3%B6konsekvensbeskrivning%20L%C3%B6vholmen%20230829>

Krupinska, J. (2016). *Att skapa det tänkta: en bok för arkitekturintresserade*. 1. uppl. Studentlitteratur.

Schlickman, E. & Domlesky, A. (2019). *Field Guide to Life in Urban Plazas: A Study in New York City*. SWA.
https://swaengineers.com/wp-content/uploads/2019/08/Field-Guide-to-Life-in-Urban-Plazas_digital1.pdf [2025-02-09]

Sim, D. (2022). *Mjuk stad*. Svensk byggtjänst.

Stockholms stad (2018). *Översiktsplan för Stockholms stad*. Stockholms stad.
<https://vaxer.stockholm/siteassets/stockholm-vaxer/tema/oversiktsplan-for-stockholm/oversiktsplan-for-stockholms-stad-godkannandehandling-2020-10-03.pdf> [2025-02-09]

Stockholms stad (2023). *ARKITEKTURPROGRAM tillhörande detaljplan för DNR: 2017-13571 Lövholmen 12 m fl i stadsdelen Liljeholmen*. Stockholms stad.
<https://etjanster.stockholm.se/Byggochplantjansten/PresentPlan/GetFile?fileRecordNumber=10778267&journalNumber=2017-13571&fileName=Arkitekturprogram%20L%C3%B6vholmen%20samr%C3%A5d%20230829> [2025-02-09]

Stockholms stad (2024). *Samrådsredogörelse (GDPR) Detaljplan för Lövholmen 12 m fl i stadsdelen Liljeholmen, Dp 2017-13571*. Stockholms stad.
<https://etjanster.stockholm.se/Byggochplantjansten/PresentPlan/GetFile?fileRecordNumber=11129130&journalNumber=2017-13571&fileName=Samr%C3%A5dsredog%C3%B6relse%20GDPR> [2025-02-09]

Stockholms stad (u.å.). *Lövholmen blir ny stadsdel.*

<https://vaxer.stockholm/projekt/liljeholmen/lovholmen-blir-ny-stadsdel/> [2025-02-09]

Svenska FN-förbundet (u.å.). *Globala mål för hållbar utveckling.*

<https://fn.se/globala-malen-for-hallbar-utveckling/> [2025-02-09]

Sveriges Arkitekter (u.å.). *Etiskt program och etiska regler.*

<https://www.arkitekt.se/om-oss/styrelse/styrdokument/etiskt-program-och-etiska-regler/> [2025-01-21]

FIGURFÖRTECKNING

Om inget annat anges © Emil Seipel och Olivia Bjurström (2025), gäller fotografier, illustrationer och bearbetade kartor.

Figur 1, 7 & 12. Fotografier av © Emil Seipel och Olivia Bjurström (2025).

Figur 2 & 3. Ortofoto © Lantmäteriet 2025. Grafik av © Emil Seipel och Olivia Bjurström (2025).

Figur 4. Strukturplan framtagen av © arkitekt och konstnär Johanna Fager (SE), kompositör och ljudkonstnär Nicole Cecilie Bitsch Pedersen (DK) och bildkonstnär och författare Jo Mikkell Sjaastad Huse (NO) inom ramen för det tvärdisciplinära konst-, och arkitekturprojektet NYA LÖVHOLMEN 2023 och var en del av ett större konstnärligt arbete och medborgarförslag gruppen skickade in. <https://issuu.com/nyalovholmenmagazine>

Figur 5. Strukturplan av © Stockholms stadsbyggnadskontor i samarbete med FOJAB (2023).

Figur 6 & 8-11. Skisser av © Emil Seipel och Olivia Bjurström (2025).

PUBLICERING OCH ARKIVERING

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU kan publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver i sådana fall godkänna publiceringen. I samband med att du godkänner publicering kommer SLU även att behandla dina personuppgifter (namn) för att göra arbetet sökbart på internet. Du kan närsomhelst återkalla ditt godkännande genom att kontakta biblioteket.

Även om du väljer att inte publicera arbetet eller återkallar ditt godkännande så kommer det arkiveras digitalt enligt arkivlagstiftningen.

Du hittar länkar till SLU:s publiceringsavtal och SLU:s behandling av personuppgifter och dina rättigheter på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>

☒ JA, jag, Emil Seipel har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta

☒ JA, jag, Olivia Bjurström har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse till att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

EMIL SEIPEL / OLIVIA BJURSTRÖM

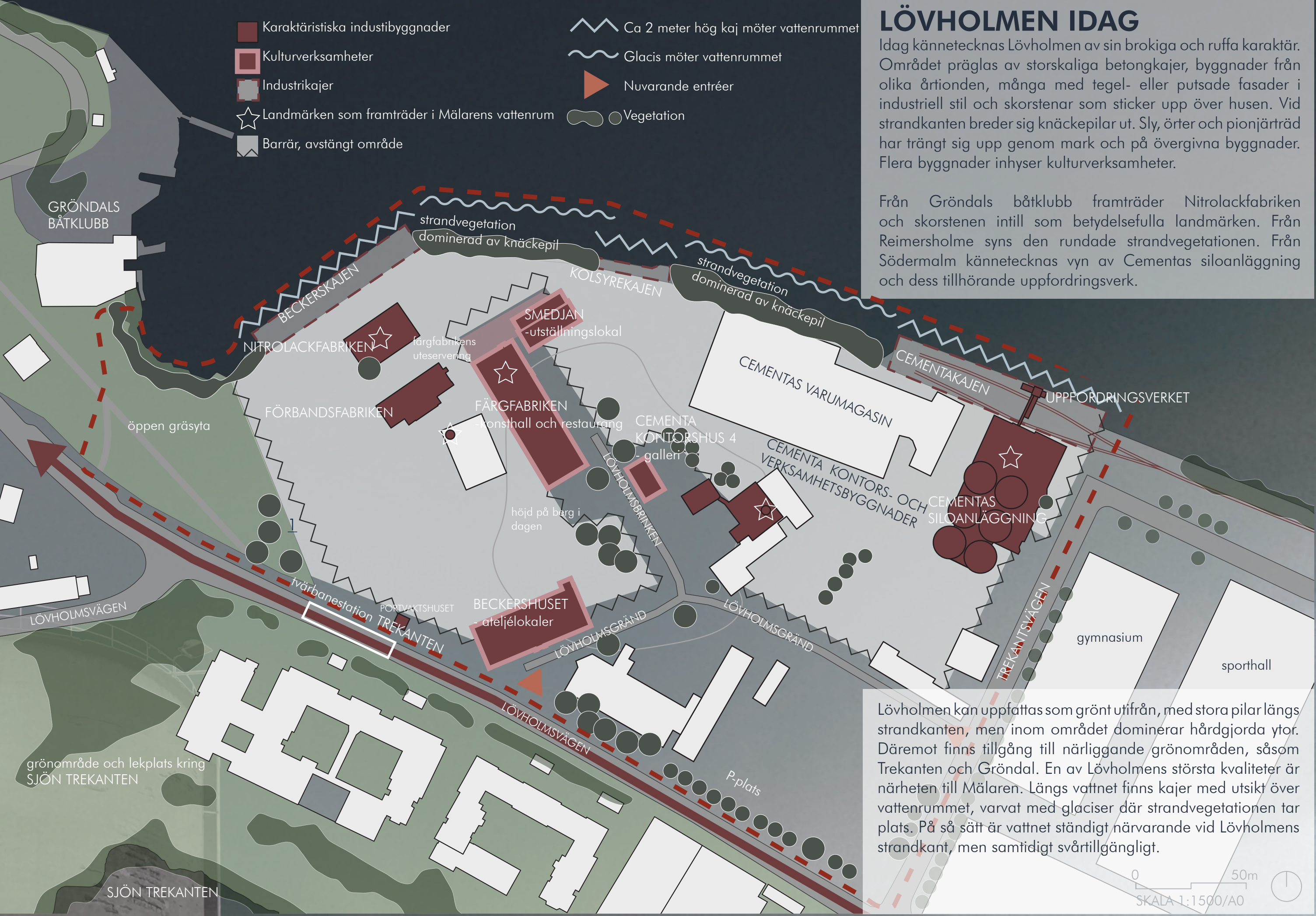
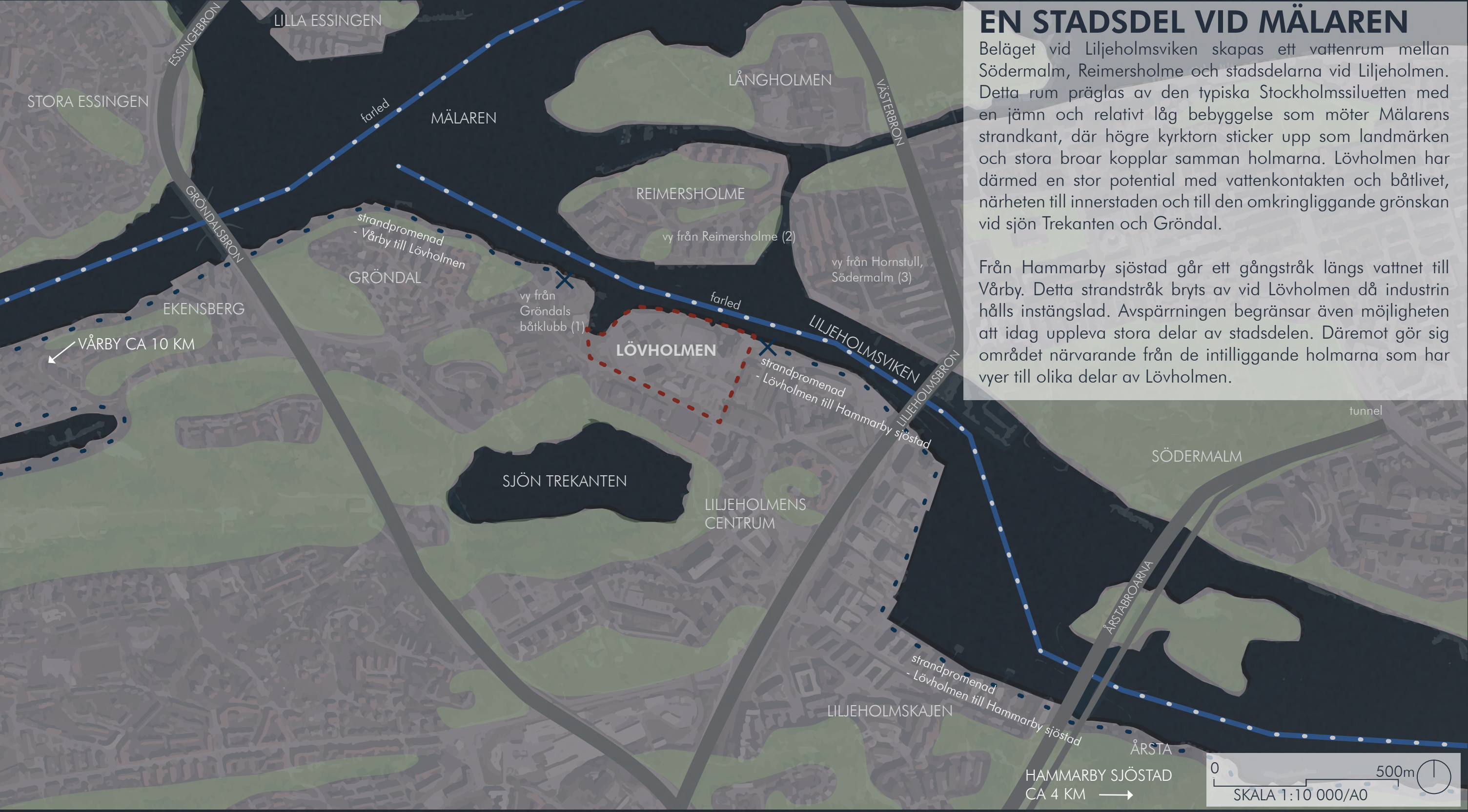
LÖVHOLMEN - PROMENAD I TIDEN

FÖRBÄTTRINGSFÖRSLAG AV STRUKTURPLAN OCH GESTALTNINGSFÖRSLAG AV KAJPROMENADEN

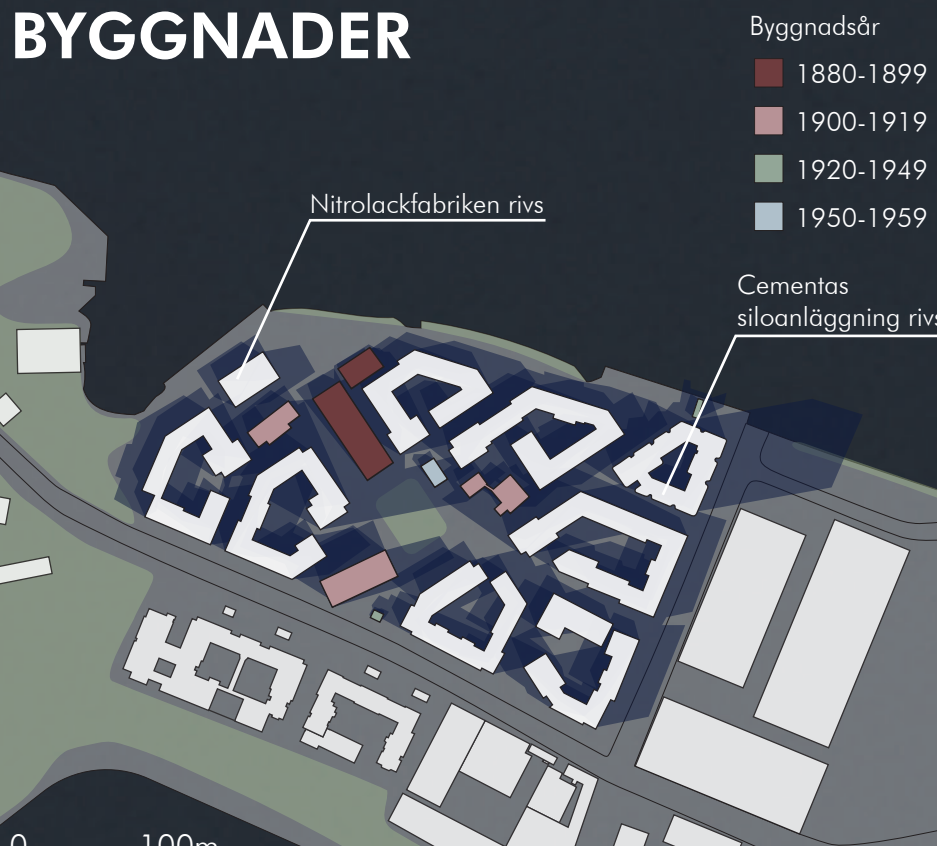
Lövholmen är ett industriområde och ennod för kulturverksamheter i Ljeholmen, sydväst om Stockholms innerstad. Nu planeras Lövholmen att omvandlas till en ny stadsdel med bostäder, verksamheter och utemiljöer, däribland en långsträckt kajpromenad. År 2023 tog Stockholms stadsbyggnadskontor i samarbete med FOJAB Arkitekter fram en strukturplan för nya Lövholmen. Strukturplanen tar hänsyn till platsens industriella karaktär, men vi hävdar att det finns möjligheter att ytterligare bevara de kulturhistoriska aspekterna, bibehålla kulturverksamheter och skapa bättre variation i utemiljöer, något som även lyfts i samråd. Med utgångspunkt i den tidigare strukturplanen har vi tagit fram ett gestaltningsförslag för att förbättra områdets utemiljöer.

Förslaget tar hänsyn till de önsket som har framkommit under samråd och platsens kulturhistoriska värden. Som Lövholmens främsta offentliga rum ligger fokus på att utveckla en kvalitativ och multifunktionell kajpromenad för att främja social samvaro och utestivelse.

Lövholmens kajpromenad – en promenad i tiden, där du vandrar längs en levande tidslinje som berättar om Lövholmens historia, nutid och framtid. Här möts du av Lövholmens brokiga karaktär med industrins robusta former, uppsprickande vegetation, kulturer, nybyggda bostäder och nya funktioner, som alla binds samman av det vattennära stråket.

BYGGNADER

RÖRELSE

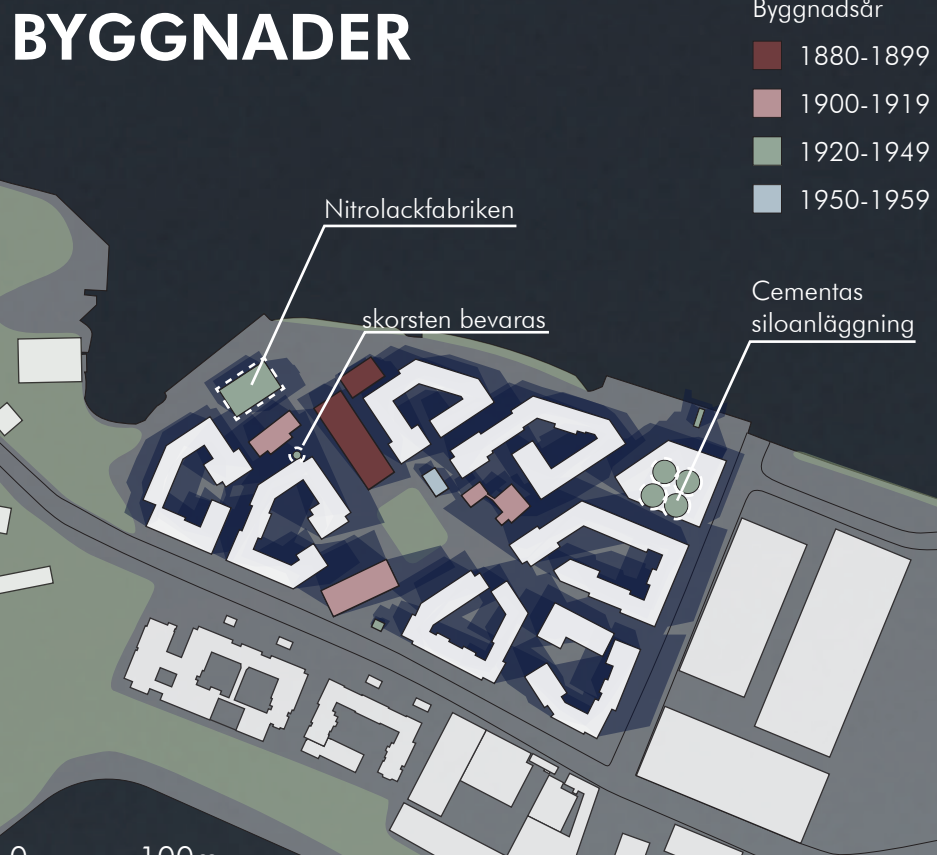

FUNKTIONER

KOMMUNENS STRUKTURPLAN

BYGGNADER

RÖRELSE

FUNKTIONER

VÅRA FÖRSLAG PÅ FÖRÄNDRINGAR

Nitrolackfabriken och Cementas siloanläggning bevaras. De har en betydande roll för vyer utifrån samtidigt som de förstärker Lövholmens industriella kulturhistoria. En skorsten från samma period bevaras för att behålla dess roll som landmärke. Husen stämmer till max 8 våningar inom stadsdelen och 4 våningar längs kajpromenaden. Detta minskar skuggvolymen och skapar en siluett som framhäver bevarade byggnader och samspelar med omkringliggande bebyggelse.

Genom att flytta en huskropp åt nordväst, kan kajpromenaden fresas från trafik. Tvärbastationen flyttas närmare en av områdets entréer vilken också sammanfaller med en riktning mot kajpromenaden. Ytterligare en av områdets riktningar förstärks för bättre orienterbarhet till kajpromenaden. Precis som intilliggande stadsdelar har vyer in mot Lövholmen, får även Lövholmen ett nytt samspel med siklinjer ut över vattenrummet.

Fler ytor programmeras för aktivitet som ska passa olika åldersgrupper såsom en skejtpark, utegym, boulevarder samt två ytterligare lekplatser. Torget hålls öppet för att kunna agera golv för kulturella ändamål. De bevarade byggnaderna planeras att inrymma kulturverksamheter, vilket syftar till att stärka Lövholmen som en levande kulturmiljö. Hela strandkanten ska vara åtkomlig och möjliggöra att människor kan komma vattnet och strandvegetationen nära.

ETT FÖRÄNDRAT LÖVHOLMEN

Lövholmen har fått en uppdaterad strukturplan som integrerar våra föreslagna förändringar. Kajpromenaden har fått en ny utformning med fler funktioner och som bättre bevarar platsens unika karaktär och stärker dess koppling till Lövholmens historia.

Vyerna visar hela Lövholmens kajpromenad och den siluett som reser sig ur Mälaren sett från omgivande stadsdelar. Här synliggörs Cementas siloanläggning och Nitrolackfabrikens betydelse för Lövholmens siluett och vyer utifrån. De båda byggnaderna kopplar an till industriarkitekturen och utan dem förändras viktiga vyer som kopplar till industrihistorien. Vy A-a är det som syns från Hornstull och Reimersholme medan B-b visar vyer från framförallt Gröndals bättilbuss.

0 10m
SKALA 1:300/A0

LÖVHOLMEN PROMENAD I TIDEN

BAKGRUND, VISION OCH INSPIRATION TILL
GESTALTNINGEN

FOLDER

FÖRORD

Denna folder tillhör och ska läsas tillsammans med planscherna Lövholmen - Promenad i tiden.

Detta arbete har varit ett spännande projekt som både utmanat oss och fått oss att reflektera över vad vi har lärt oss under åren på landskapsarkitekturprogrammet på SLU Ultuna. Arbetet har gjorts tillsammans av författarna Olivia Bjurström och Emil Seipel där båda varit lika delaktiga i alla delar.

Vi vill rikta ett tack till vår handledare Tomas Eriksson som hela tiden hjälpt oss framåt i arbetet. Vi vill även tacka Sofia Sandqvist för handledning och inspiration under grupphandledningen. Ett stort tack till våra examinatorer Petter Åkerblom och Viveka Hoff samt våra studentopponenter för deras värdefulla kommentarer och synpunkter under slutexaminationen. Tack till Stockholms stadsbyggnadskontor för er tid och hjälp. Vi vill framföra vår tacksamhet till konstnären på Lövholmen som släppte in oss i sin ateljé och för att vi fick fotografera interiören. Tack till konstnärsgruppen bakom NYA LÖVHOLMEN 2023 för er hjälp. Slutligen vill vi tacka våra fina klasskompisar som alltid ställt upp som smakråd och kommit med värdefull feedback.

Figur 1: Ett första möte med Lövholmen tidigt i processen från Gröndals båtklubb.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INTRODUKTION	4
EN PLATS FORMAD AV INDUSTRI OCH KULTUR	6
LÖVHOLMEN BLIR NY STADSDEL	6
Samrådsredogörelse	7
Miljökonsekvensbeskrivning	7
SKAPA EN TRIVSAM STADSDEL	7
 FÖRUTSÄTTNINGAR	11
ANALYS AV LÖVHOLMEN IDAG	11
BRUKARGRUPPER I LÖVHOLMEN	13
HUVUDBESTÅNDSDELAR I LÖVHOLMENS KARAKTÄR	13
ANALYS AV KOMMUNENS STRUKTURPLAN	14
 FÖRÄNDRAD STRUKTURPLAN	16
BYGGNADER	16
Rivna byggnader	16
högt exploateringsstal	16
RÖRELSE	18
FUNKTIONER	18
 PROMENAD I TIDEN - LÖVHOLMENS KAJPROMENAD	19
INDUSTRINS ARV	20
KULTURNODER	22
NATURSLINGAN	23
PROMENADEN	24
SIMS TEORIER I GESTALTNINGEN	26
SCHLICKMANS OCH DOMLESKYS TEORIER I GESTALTNINGEN	28
 LÖVHOLMENS FRAMTID	30
 REFERENSLISTA	32
 FIGURFÖRTECKNING	33

INTRODUKTION

Lövholmen är ett industriområde och nod för kulturverksamheter beläget intill Mälaren sydväst om Stockholms innerstad som planeras att bli ett högexploaterat bostadsområde. Stockholms stadsbyggnadskontor har i samarbete med FOJAB Arkitekter tagit fram en strukturplan för Lövholmen. Den tar hänsyn till platsens industriella karaktär, men vi hävdar att det finns möjligheter att ytterligare bevara de kulturhistoriska aspekterna, bibehålla kulturverksamheter och skapa mer varierade utemiljöer, något som även har lyfts fram under samråd.

Detta förslag föreslår förändringar i strukturplanen som bättre svarar mot de brister vi identifierat, vilket sedan ligger som grund för att ta fram en gestaltning för Lövholmens kajpromenad som blir områdets främsta offentliga rum. I vårt projekt undersöker vi hur ett industriområde kan omvandlas för att minimera förlusten av sin industriella karaktär.

Vår vision för Lövholmen är att skapa en stadsdel med jämn bebyggelse som passar Stockholms stads siluett och där industrikaraktären tydligt framhävs både i området och från omkringliggande stadsdelar. Området ska bli gång- och cykelvänligt där gröna friytor och aktivitet anpassade efter områdets målgrupper prioriteras i offentlig miljö. Kulturverksamheter ska tydligt prägla området både i byggnader och i det offentliga rummet.

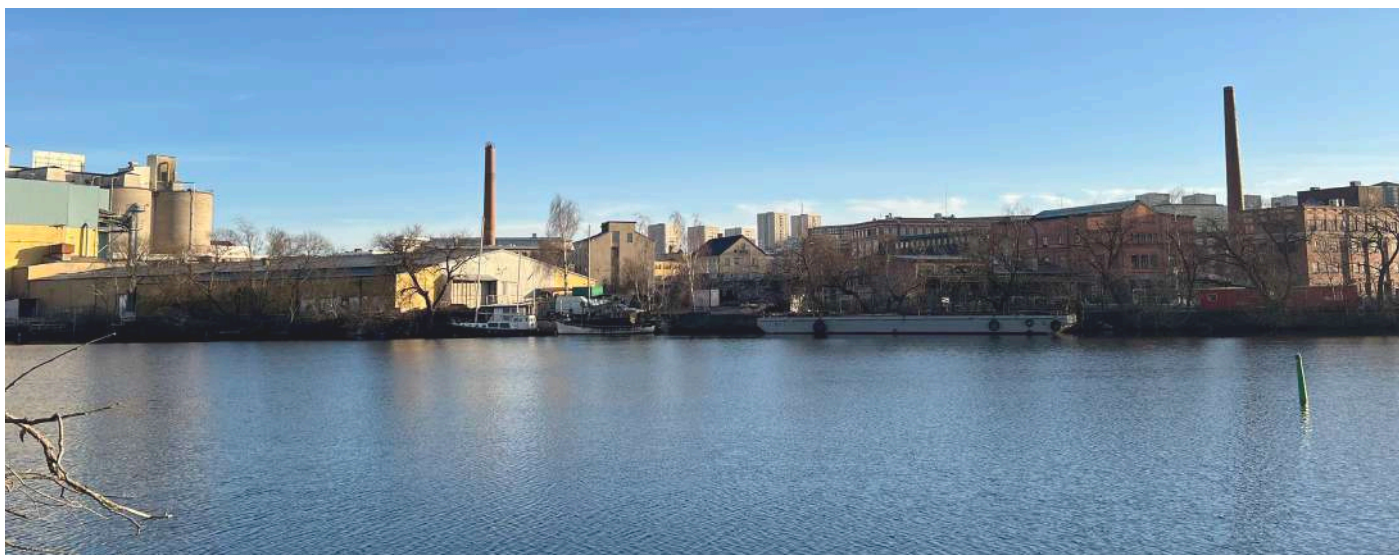
Kajpromenaden utformas utifrån vårt koncept Promenad i tiden, där olika historiska och karaktärsskapande sekvenser, såsom industrins arv, kulturnoder och naturslingan, möter framtidens behov och knyts samman av en promenad längs Mälaren. Här blir industrins historia närvarande, samtidigt som kulturverksamheter spiller ut i det offentliga rummet.

Figur 2: Sett från Lövholmsvägen syns de påbörjade rivningarna av industribyggnader, en del av förberedelserna för Lövholmens omvandling till en ny stadsdel.

Figur 3: Lövholmens siluett, sedd från Hornstull, domineras av industribyggnader, där Cementas siloanläggning reser sig som ett lodrätt landmärke mot den frodiga strandvegetationen och den annars låga bebyggelsen.

Figur 4: I Lövholmens siluett sedd från Reimersholmes strand syns fler av industribyggnaderna bakom strandvegetationen. Här är det främst två tegelskorstenar som sticker upp som landmärken. Foto av © Marcus Overödder.

Figur 5: Från Gröndals båtklubb framträder Nitrolackfabriken. Här ser man hur Lövholmens byggnadshöjder idag är relativt jämn med Hornstulls huslängor på andra sidan Liljeholmsviken.

EN PLATS FORMAD AV INDUSTRI OCH KULTUR

Lövholmen är starkt präglad av den industriverksamhet som pågått i området de senaste 150 åren (Helmersson et al. 2023). Lövholmen har haft olika typer av industriverksamheter men kännetecknas främst av dess färgtillverkning och betongindustri (ibid.). De senaste 30 åren har Lövholmen blivit en plats för kulturutövare i form av ateljéer, verkstäder och utställningslokaler som flyttade in sin verksamhet i gamla industrilokaler i samband med att många industriverksamheter avvecklades (Borg et al. 2023).

Figur 6: Färgfabriken har idag en central roll i Lövholmens kulturliv. De tidigare lokalerna för färgproduktionen rymmer idag utställningar samt en restaurang med uteservering.

LÖVHOLMEN BLIR NY STADSDEL

Stockholms stad (2023) presenterade ett arkitekturprogram 2023 med en strukturplan för Lövholmen. Deras vision för Lövholmen är att skapa en levande förlängning av innerstaden, där området får en egen identitet samtidigt som det också samspelar med det omgivande stadslandskapets siluett, med en blandning av historiska byggnader och ny arkitektur. Denna strukturplan ger plats åt 1800 bostäder, torg och parker, lokaler för service, handel, kontor, kultur och förskola och längs den cirka 500 meter långa kajpromenaden har större friyta planerats. I planen har sju befintliga byggnader sparats och nio nya kvarter planerats, med hus upp till 24 våningar.

I miljökonsekvensbeskrivningen och under samrådet för denna strukturplan har flera aspekter lyfts angående högt exploateringsstal, rivna byggnader som påverkar kulturhistorien samt angående friyta.

Samrådsredogörelse

Samrådet, som hölls mellan 5:e september till 16:e oktober 2023, visade att många är positiva till att Lövholmen blir bostadsområde, då det skulle tillföra bostäder, öppna upp strandlinjen och sanera förorenad mark (Stockholms stad 2024). Kritik riktas främst mot den höga exploateringen, höga byggnader och rivning av kulturhistoriska byggnader, särskilt Nitrolackfabriken. Många vill bevara kulturverksamheter och föreslår att byggnader såsom Nitrolackfabriken eller Cementas siloanläggning blir museum eller kulturcentrum (ibid.). Det uttrycks även en oro för brist på friytor, särskilt för barn och unga. Förskolegårdar anses vara för små, och fler ytor för rekreation, spontanidrott och grönska efterfrågas (ibid.).

Miljökonsekvensbeskrivning

Miljökonsekvensbeskrivningen bedömer att de bevarade strukturerna tillsammans utgör en tillräcklig del för att Lövholmen även i framtiden ska kunna förstås som en kulturmiljö. Samtidigt medför rivning och förändring av kulturhistoriska byggnader en försämrad synlighet av platsens historiska användning, vilket bidrar till att planförslaget får måttligt negativa konsekvenser för de lokala kulturvärdena.

Vidare bedöms planförslaget ha måttliga negativa konsekvenser för riksintresseområdet "Stockholms innerstad med Djurgården", särskilt i relation till tre av dess mest betydelsefulla uttryck: stadssiluetten, anpassningen till naturgeografin och 1900-talets stadsbyggande. Detta är en konsekvens av den höga bebyggelsen som bryter av mot den jämna och låga stadssiluetten.

SKAPA EN TRIVSAM STADSDEL

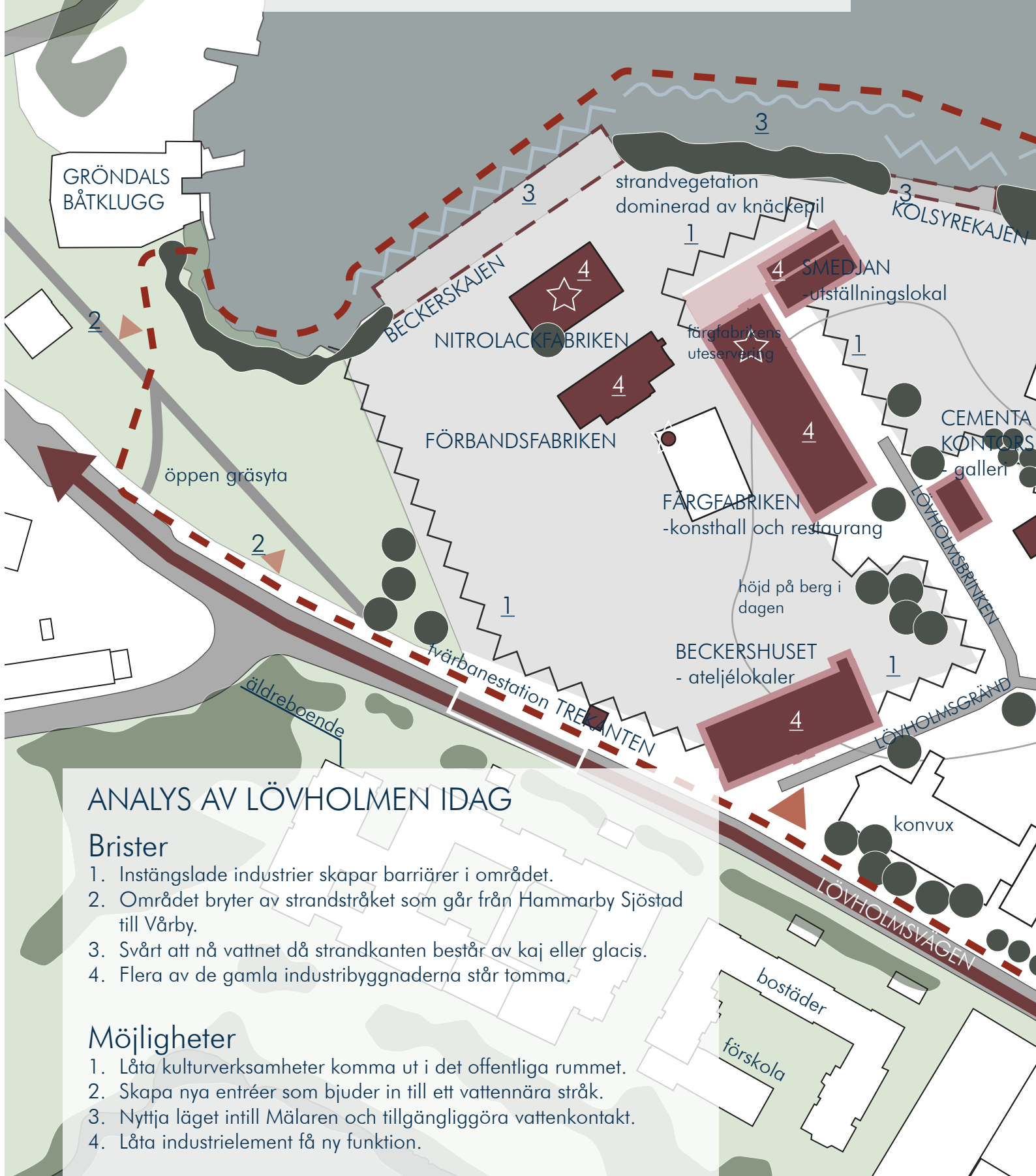
Som stöd i gestaltningen för att skapa en trivsam stadsdel har två böcker och ett antal referensprojekt använts. I *Mjuk stad* av David Sim (2022) förespråkar författaren en trivsam och mångfunktionell stadsstruktur som uppmuntrar till utevistelse. Detta kan göras genom att bland annat skapa variation i byggnader, använda den mänskliga skalan, prioritera fotgängare, skapa aktiva bottenplan och framhäva platsens landskap genom att integrera naturen i staden (ibid.).

I *Field Guide to Life in Urban Plazas: A Study in New York City* har Schlickman och Domlesky (2019) skapat en manual för hur människor föredrar att röra sig och föra sig på olika urbana platser. I offentliga miljöer kan rumsutformningen styra användningen av platsen med material, sittplatser och objekt.

Inspiration för Lövholmen har hämtats från Köpenhamn bland annat bostadsområdet Nordhavn, kajpromenaden Islands Brygge och Refshaleøen som alla varit eller är industriområden. Dessa projekt har behållit industrikaraktären på olika sätt trots att de fått ny funktion.

FÖRUTSÄTTNINGAR

För att förstå Lövholmens förutsättningar har vi analyserat området i dess nuvarande form och identifierat dess brukare och områdets karaktäristiska huvudbeståndsdelar. Vi har även analyserat kommunens strukturplan för att upptäcka brister och lyfta fram möjliga förbättringar.

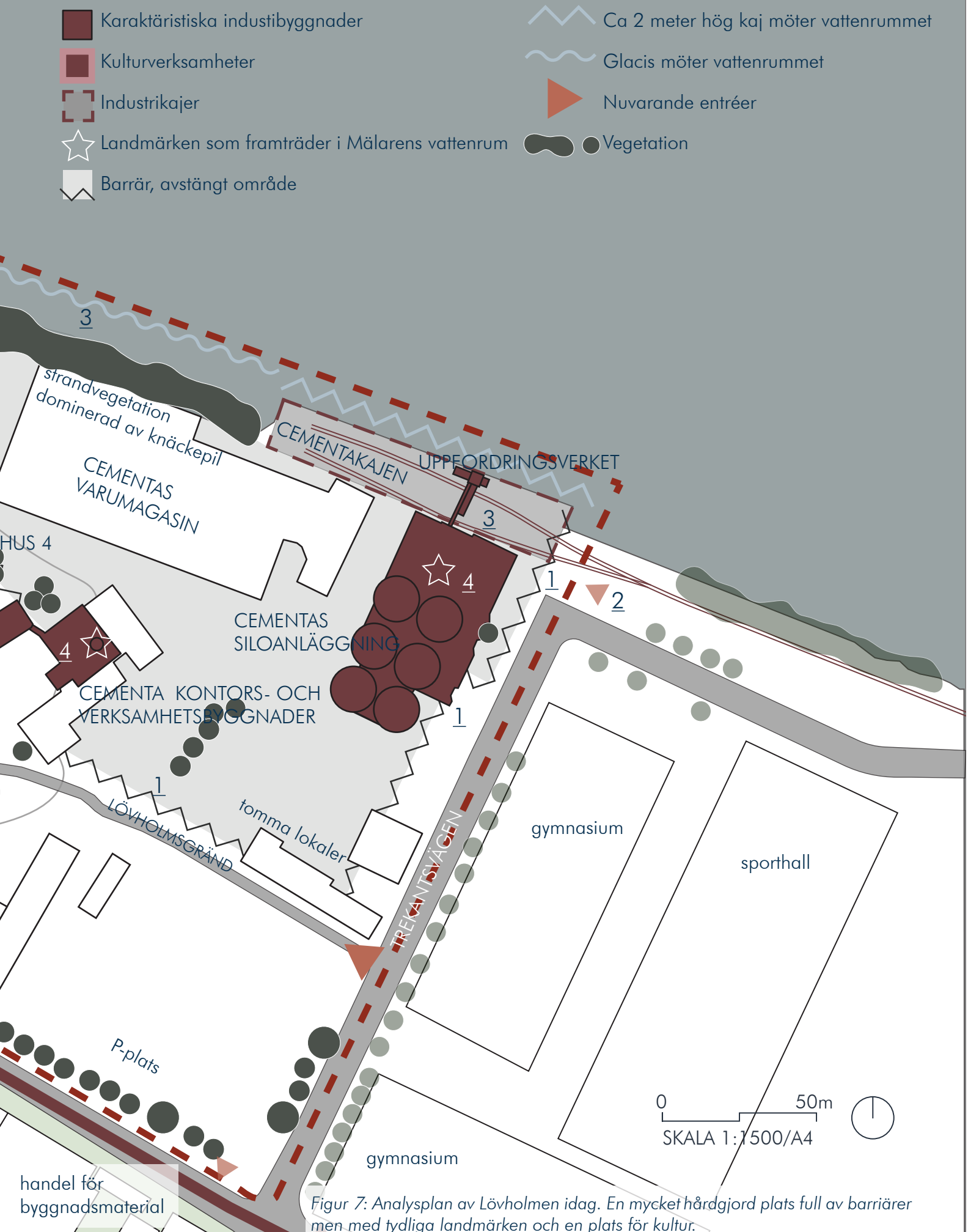
ANALYS AV LÖVHOLMEN IDAG

Brister

1. Instängslade industrier skapar barriärer i området.
2. Området bryter av strandstråket som går från Hammarby Sjöstad till Vårby.
3. Svårt att nå vattnet då strandkanten består av kaj eller glacis.
4. Flera av de gamla industribyggnaderna står tomma.

Möjligheter

1. Låta kulturverksamheter komma ut i det offentliga rummet.
2. Skapa nya entréer som bjuder in till ett vattennära stråk.
3. Nyttja läget intill Mälaren och tillgängliggöra vattenkontakt.
4. Låta industrielement få ny funktion.

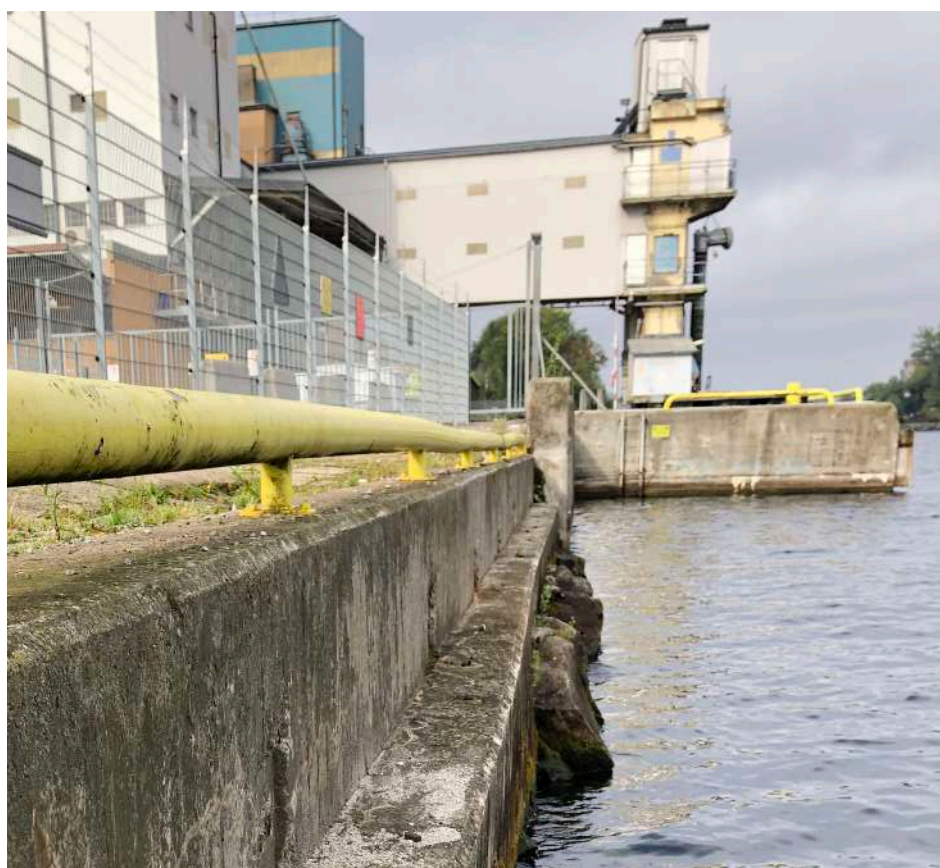
Figur 7: Analysplan av Lövholmen idag. En mycket hårdgjord plats full av barriärer men med tydliga landmärken och en plats för kultur.

Figur 8: Cementas siloanläggning är den högsta byggnaden på Lövholmen idag.

Figur 9: Färgfabrikens uteservering asfalt, en bar i en container, sittgradänger odlingslådor.

Figur 11: På Lövholmen finns tre stora industriella kajer som skapar en höjd från vattnet och kontrasterar från omgivningens gröna sluttande strandkanter. På bilden syns Cementakajen med dess industriella element som möter gående längs vattnet från Liljeholmen.

Figur 12: Lövholmen har de senaste 30 åren blivit en kreativ hub. Bilden är tagen inifrån Beckershuset på Lövholmen.

har en brokig karaktär med ett golv av i trä, bänkar av trästockar och

Figur 10: Träd, sly och örter har klamrat sig fast i sprickor i asfalten och vid de minst använda ytorna.

0 åren blivit en plats för kulturutövare. och en av alla ateljeér som finns på

Figur 13: Där det inte är kaj möter Lövholmen Mälaren med en sluttande strandkant med blandad vegetation, främst knäckepilar.

BRUKARGRUPPER I LÖVHOLMEN

I Lövholmen idag vistas främst industriarbetare, kulturutövare, studerande på komvux och besökare till utställningar och färgfabrikens restaurang. I närområden rör sig också gymnasieelever, förskolebarn, medlemmar i Gröndals båtklubb, förbipasserande och boende i form av familjer och pensionärer på äldreboendet.

Figur 1 4: Mörkblåa skalkfigurer representerar brukare inom Lövholmen medan ljusblåa företräder grupper som rör sig i närområdet.

Från platsbesöket, analysen av Lövholmen idag och studerandet av flertalet dokument som gjorts under detaljplaneprocessen kunde vi konkretisera Lövholmens karaktär till tre säregna delar.

Variation i industriernas tillverkning och skala har bidragit till en brokig karaktär på platsen med olika bebyggelse typer, stora industriella kajer och en variation av öppna och slutna rum, där vegetation har klamrat sig fast på de minst använda ytorna. Lövholmen kännetecknas som en kulturnod med en unik karaktär där den brokiga karaktären och oanvända rum skapat en fri, experimentell och kreativ miljö med tillfälliga utställningar och kulturella evenemang.

Lövholmens industri genomsyras av karaktäristiska industrielement med olika utformning utifrån funktion och tidsepok, som även är synliga från håll och utgör viktiga landmärken. Industriella kajer och andra detaljer såsom tågspår synliggör också den historiska industrianvändningen. Lövholmens kulturverksamheter tar form främst inomhus där de gamla industribyggnader som avvecklats gett plats för ateljélokaler, verkstäder, utställningslokaler och evenemang. Men vi finner också restauranger och caféer i Lövholmen med tillhörande uteserveringar.

Lövholmen präglas till stor del av sin närhet till Mälaren. Den vegetation som finns har kommit naturligt och bildat en frodig vegetation av knäckeplar längs strandkanterna som hänger ut över vattnet. Inne i området har enstaka pionjärträd trängt upp på de minst använda ytorna såsom i sprickor i asfalten eller längs med fasaderna och på taken av övergivna byggnader. Mellan de enstaka träden finns små partier av sly och örtartad vegetation vilket är vanligt förekommande på denna typ av marginalmark.

INDUSTRI

Karaktäristiska industrielement

Landmärken

Gula detaljer längs kajerna

Industrikajer

Gammeltågspår

KULTUR

Resturang, café och uteserveringar

Utställningslokaler

Ateljélokaler och verkstäder

NATUR

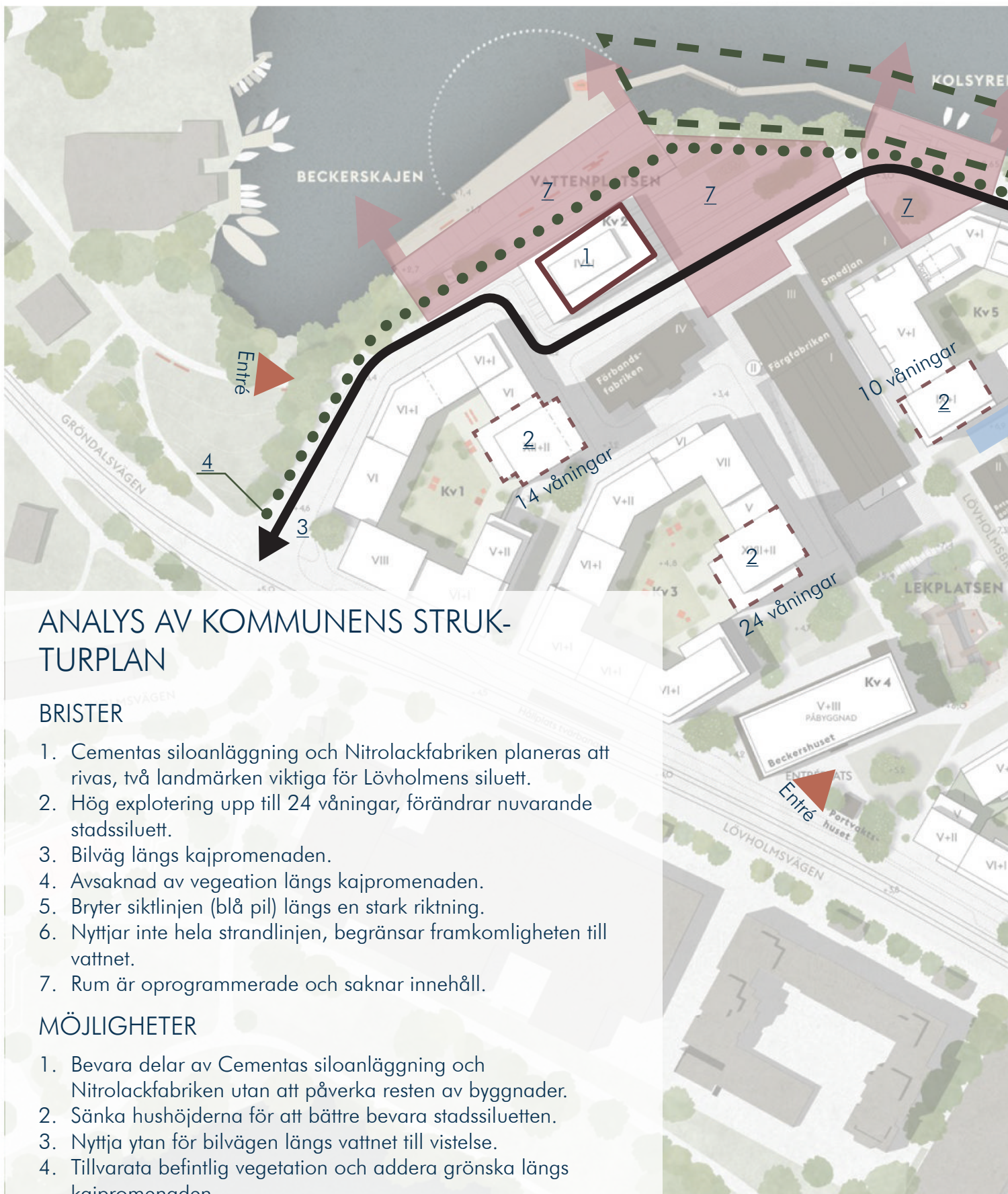
Uppsprickande vegetation

Närhet till Mälaren

Strandvegetation

Figur 1 5: Kollage över de tre delar som vi betraktar utgör Lövholmens karaktär.

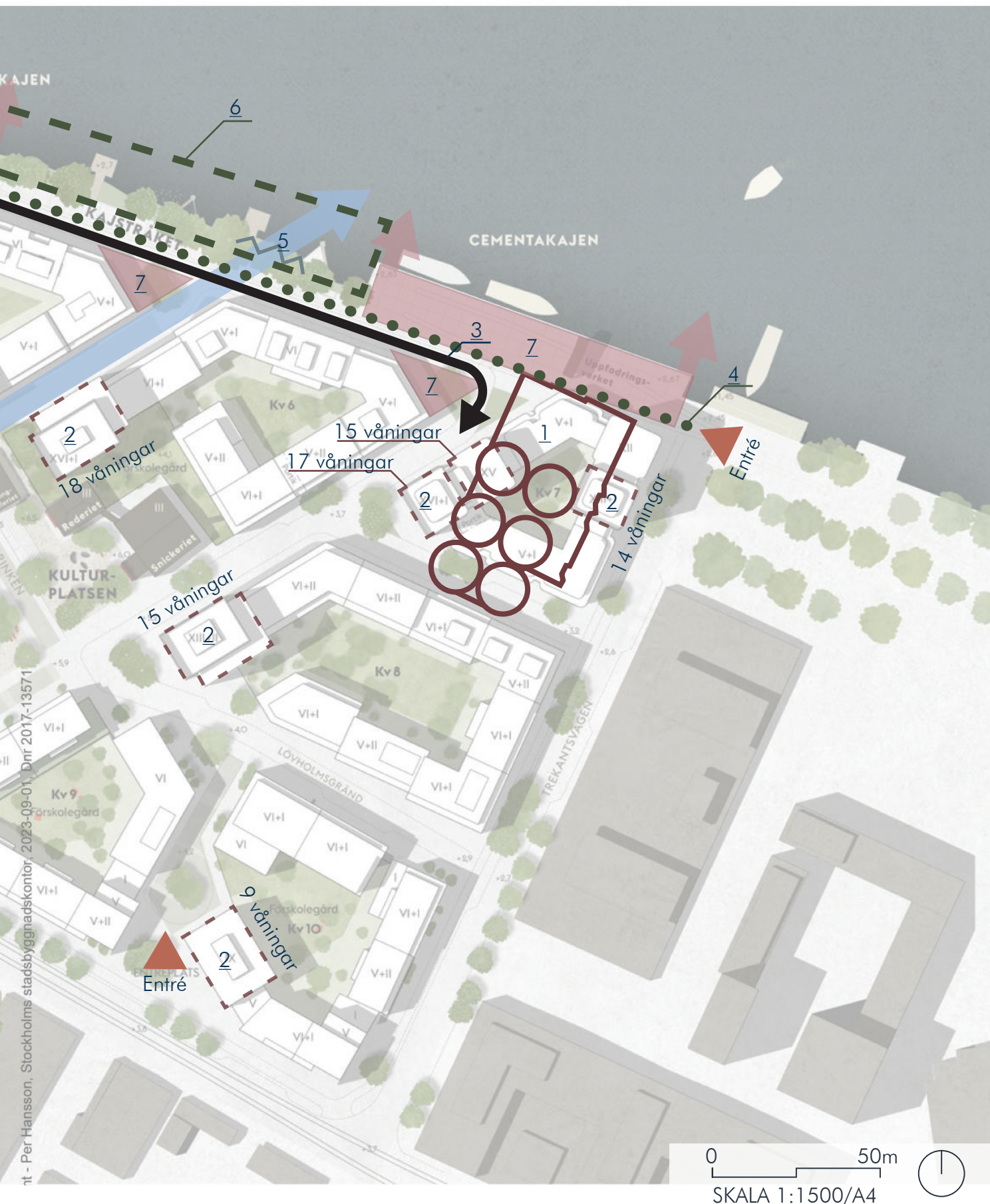
ANALYS AV KOMMUNENS STRUKTURPLAN

BRISTER

1. Cementas siloanläggning och Nitrolackfabriken planeras att rivas, två landmärken viktiga för Lövhölmens siluett.
2. Hög exploatering upp till 24 våningar, förändrar nuvarande stadssiluett.
3. Bilväg längs kajpromenaden.
4. Avsaknad av vegetation längs kajpromenaden.
5. Bryter siktlinjen (blå pil) längs en stark riktning.
6. Nyttjar inte hela strandlinjen, begränsar framkomligheten till vattnet.
7. Rum är oprogrammerade och saknar innehåll.

MÖJLIGHETER

1. Bevara delar av Cementas siloanläggning och Nitrolackfabriken utan att påverka resten av byggnader.
2. Sänka hushöjderna för att bättre bevara stadssiluetten.
3. Nyttja ytan för bilvägen längs vattnet till vistelse.
4. Tillvarata befintlig vegetation och addera grönska längs kajpromenaden.
5. Öppna upp siktlinje mot vattnet vid stark riktning (blå pil).
6. Skapa större rum för vistelse längs Mälaren.
7. Använda rumsbildningar för kulturverksamheter och nya funktioner.

Figur 16: Analys av strukturplanen för Lövholmen framtagen av © Stockholms stadsbyggnadskontor i samarbete med FOJAB Arkitekter(2023).

FÖRÄNDRAD STRUKTURPLAN

Vår strukturplan har utvecklats med fokus på tre huvudområden: byggnader, rörelse och funktioner. Genom att identifiera de främsta bristerna i analysen av den befintliga strukturplanen har vi skapat ett förslag som bättre tillvaratar Lövholmens kulturhistoriska värden, stärker kopplingarna genom området och främjar en levande stadsdel.

BYGGNADER

Rivna byggnader

Till skillnad från kommunens strukturplan väljer vi att bevara Nitrolackfabriken och Cementas siloanläggning. Detta grundar sig i önskemål från samråd och miljökonsekvensbeskrivningens konstaterande om förlusten av kulturhistoriska värden som rivningen skulle innebära (Stockholms stad 2024; Helmersson et al. 2023).

Trots att det är ekonomiskt fördelaktigt att bygga fler bostäder istället för att sanera och bygga om gamla industrilokaler menar vi på att dessa byggnader förstärker Lövholmens kulturhistoriska värde och skapar en mer varierad stadsdel. Detta är i linje med Sims (2022: 214–215) idéer om att variation i byggnader bidrar till fler funktioner och aktiviteter, olika typer av rumslighet mellan husen, samt en visuell mångfald som stärker platsidentiteten och gör rörelsen genom staden trevligare.

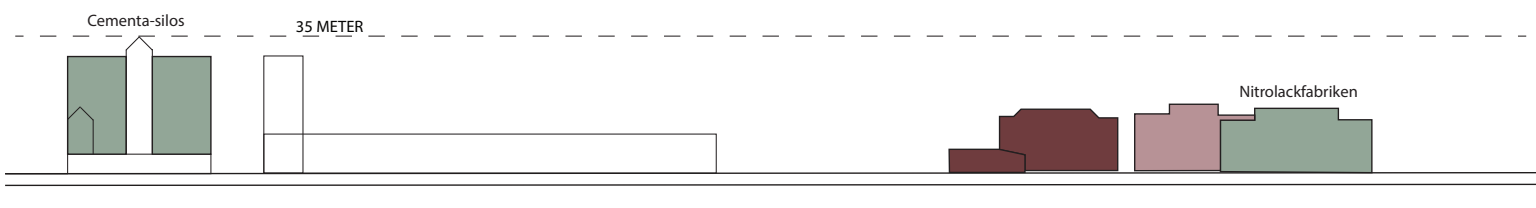

Figur 17 & 18: Cementas siloanläggning i vänstra bilden framträder i vyn från Hornstull och Nitrolackfabriken i höger bild syns från Gröndal. Båda dess byggnader vittnar om Lövholmens industri utifrån och är därav viktiga att bevara.

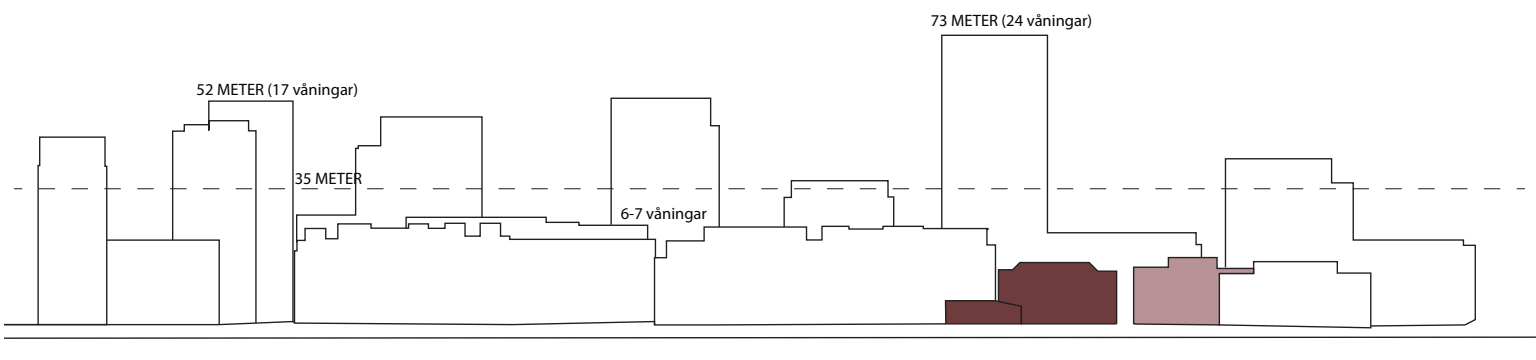
Högt exploateringsstal

För att minska skugglängden på den norrvända kajen, bättre passa in med hushöjderna vid Liljeholmsviken och framhäva de kulturhistoriska byggnaderna sänks hushöjderna på Lövholmen. Sim (2022:221) förespråkar den mänskliga skalan vilket går att uppnå med att ha byggnader på max 6 våningar men helst 4. Bevarandet av Cementas siloanläggning innebär som tidigare nämnt färre bostäder på Lövholmen. För att möta detta föreslår vi 4 våningar längs kajen men frångår Sims kriterier på resterande byggnader, som tillåts vara upp till och med 8 våningar. Hornstull och Reimersholme har en jämn och relativt låg bebyggelse med hus på 4-8 våningar. På så sätt innebär detta förslag att Lövholmens volymer samspelar med resterande stadsdelar i vattenrummet i Liljeholmsviken samtidigt som Lövholmens nuvarande stadssiluet bevaras på ett bättre sätt.

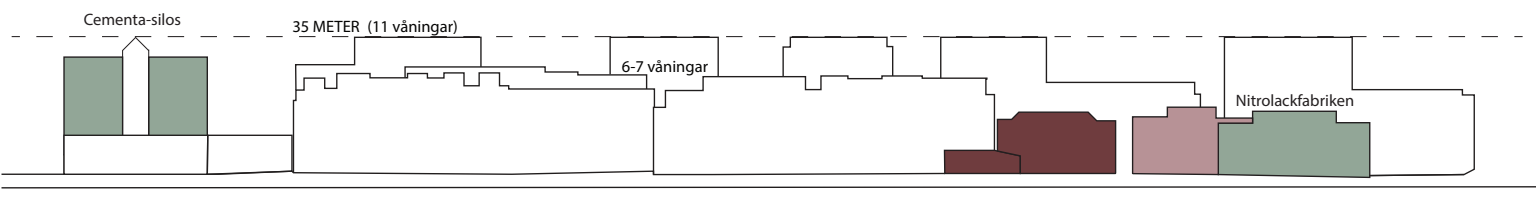
Idag

Kommunens förslag

Skiss på vårt förslag

Figur 19: När husen längs kajpromenaden är på 6-7 våningar är siluetten fortfarande högre än de kulturhistoriska byggnaderna runt Färgfabriken. Vi valde att sänka den föreslagna våningshöjden till 4 våningar för att ha likvärdig höjd med de kulturhistoriska byggnaderna vid Färgfabriken och låta Cementas siloanläggning förbli ett uppstickande landmärke.

RÖRELSE

Kommunen föreslår en bilväg längs kajpromenaden, trots att de påpekar att detta ska bli en länk som binder samman gångstråket som går från Hammarby Sjöstad till Vårby. Sim (2022:105-115) poängterar vikten att prioritera fotgängare då detta skapar en levande stadsdel som främjar sociala möten och interaktioner. För att möjliggöra detta är det viktigt att skapa bekväma, säkra, välkomnande och sammanhängande gångytor som har generöst med plats (ibid.).

Vi föreslår begränsad framkomlighet med bil för att skapa större friyta i stadsdelen och på ett bättre sätt bjuda in fotgängare till det vattennära stråket. Genom att låta kajpromenaden vara en gångfartsgata där fotgängare, cyklister, och behörig biltrafik samsas, skapas ett tryggt gaturum för vistelse som samtidigt möjliggör angöring till entréer och leveranser till verksamheter. För att möjliggöra detta föreslår vi att kvarteret närmast Gröndal flyttat fem meter nordväst.

Kommunen föreslår att förstärka två tydliga riktningar genom området. Vi föreslår att även riktningen från lekplatsen i områdets centrala del till Kolsyrekajen är lika viktig för orienterbarhet mot kajpromenaden och dess olika delar. Dessa förstärkta gaturum blir öppna, gröna och oavbrutna siktlinjer mot Mälarens vattenrum. För att skapa en välkomnande entré till Lövholmen flyttas tvärbanestationen till Entréplatsen. Här finns ett torg som skapar en naturlig entré samt en av siktlinjerna som leder ut till kajpromenaden.

FUNKTIONER

Under det senaste samrådet för Lövholmen framkom önskemål om att skapa mer friyta, en större variation av funktioner samt en starkare satsning på kulturverksamhet i området (Stockholms stad 2024). Behovet av parker, aktivitets- och vistelsezoner ökar när fler flyttar in, särskilt för ungdomar då flera gymnasieskolor redan finns i närheten, och skapar större tryck på parkområdet vid Trekanten. Trots att viss kulturverksamhet planerats finns önskemål om ett kulturcentrum, större samlingslokaler och att kulturutövare ska få fortsätta verka i Lövholmen.

Att planera Lövholmen med många verksamheter i bottenplan ligger i linje med Sims idéer om att skapa en livfull stadsdel som främjar utevistelse och socialt liv. Vi föreslår att detta kan främjas ytterligare genom att planera för fler funktioner såsom skejtpark, ett utegym, boulebana och fler lektytor.

Vi föreslår att Cementas siloanläggning utvecklas till ett bibliotek, museum, studior eller ateljéer som stärker Lövholmen som ett kreativt centrum. På så sätt möts efterfrågan på kulturcentrum och samlingslokaler som uppkom under samråd.

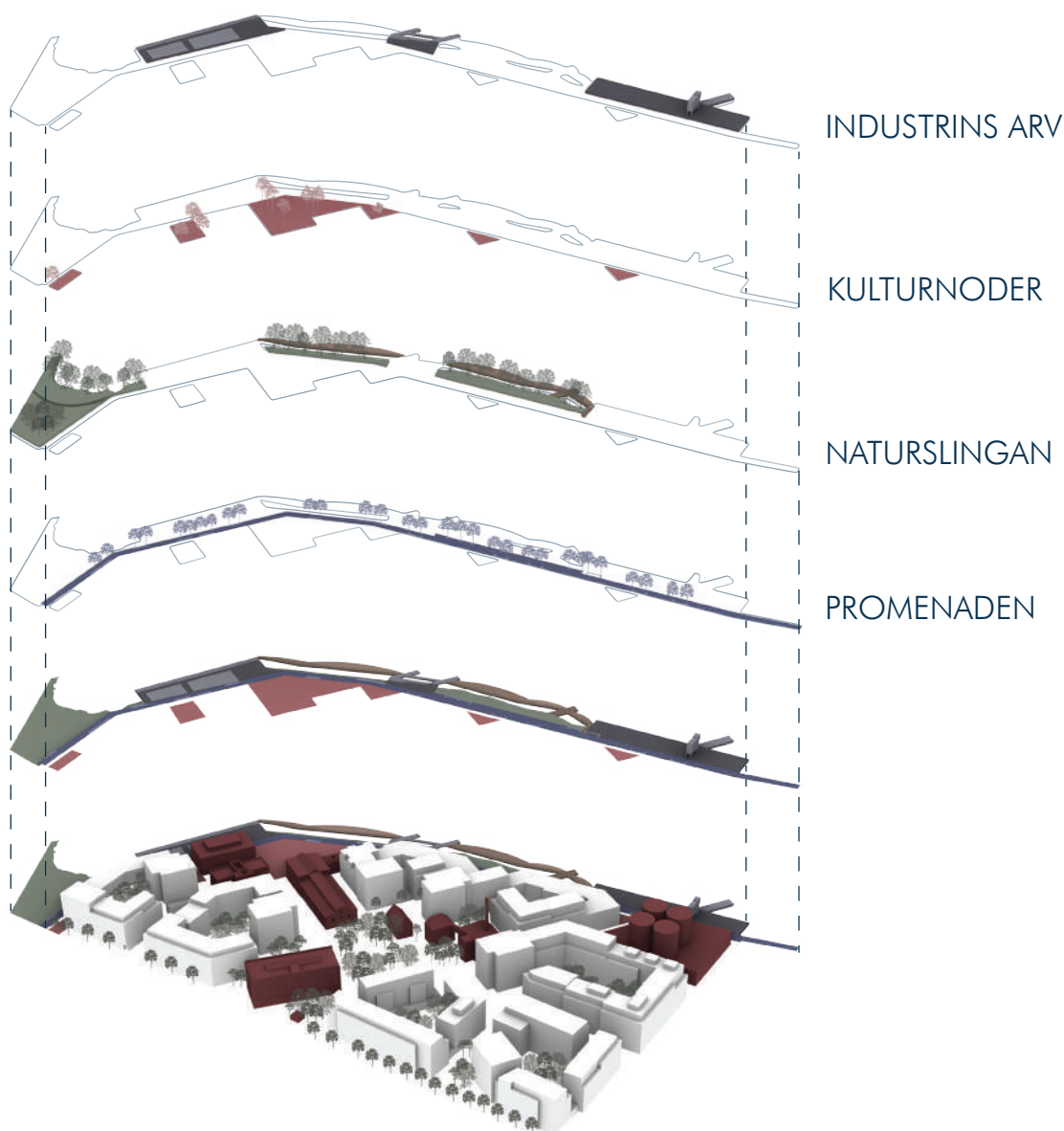
Figur 20: Den nya strukturplanen skapar funktioner för Lövholmens nuvarande brukare, bjuder in närområdets användare och möter kommande boendes behov.

PROMENAD I TIDEN

LÖVHOLMENS KAJPROMENAD

Inspirerade av Lövholmens brokiga och säregna karaktär har vi strävat efter att bevara så mycket som möjligt av platsens befintliga miljö och känsla. Genom processen har vi arbetat för att identifiera de nyckeldelar som definierar Lövholmens identitet (figur 15). Detta har lett fram till huvudsakliga beståndsdelar som sammanfattar Lövholmens karaktär: närheten till Mälaren, industrins arv, naturslingan och kulturnoder. Vi insåg att dessa delar tillsammans representerar Lövholmen och utan alla delar tappar vi en viktig sida av platsen. Dessa delar ska bindas samman med en promenad, en promenad i tiden.

Konceptet, Promenad i tiden, syftar på Lövholmens olika historiska och karaktärsskapande sekvenser där vattnet är ständigt närvarande, dess kulturverksamheter samt den spontana vegetation som letat sig upp i den hårdgjorda industrin vilka alla binds samman av en nygestaltad kajpromenad. Konceptet åskådliggör tidigare tidsperioder samtidigt som det möter nya behov och utmaningar för att vara aktuell idag och för framtiden.

Figur 21: Konceptdiagram som visar konceptets nyckeldelar.

INDUSTRINS ARV

På de industriella delarna behålls kajstrukturerna vilka skapar öppna ytor för vistelse. Här utnyttjar vi betongytor för att skapa rum för aktivitet och umgänge.

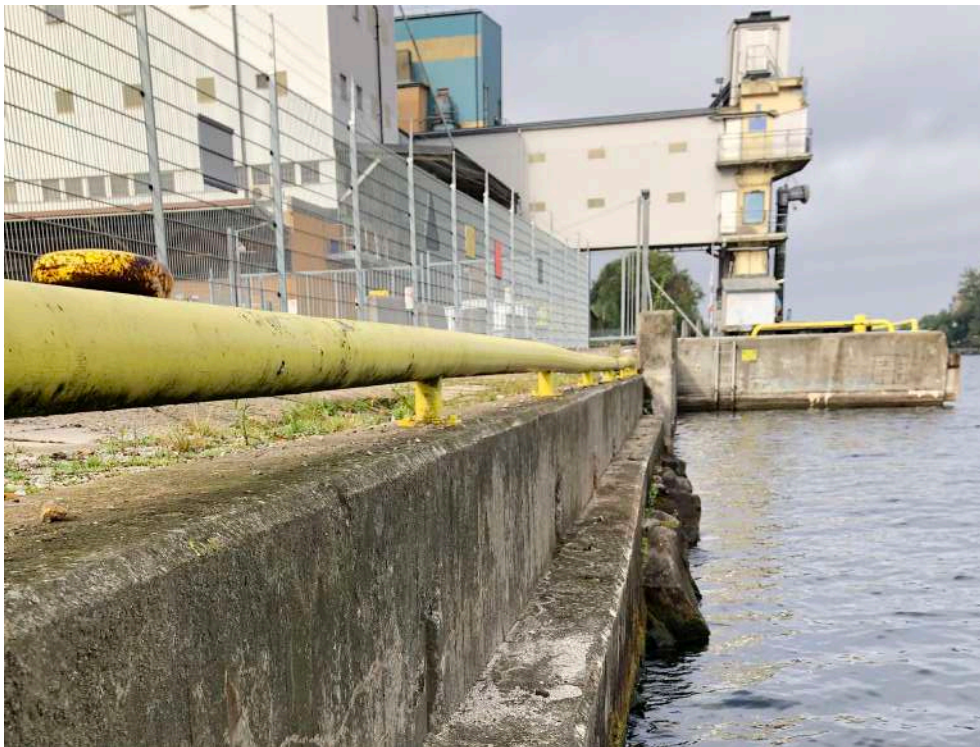
Refshaleøen och Islands Brygge i Köpenhamn har använts som inspiration till denna del. Refshaleøen är ett industriområde som blivit ett populärt besöksmål med foodcourts, barer, odling, museum och verkstäder. Där har de lyckats behålla det industriella i element, material och form men genom nya funktioner och starka färger skapat ett lekfullt uttryck (figur 22). På Islands Brygge har industriella element bevarats, till exempel tågspår, och nya funktioner lagts till såsom bryggor och stora gräsmattor för vistelse (figur 24). Från dessa referenser tar vi med oss att använda starka färger tillsammans med bevarade element och att behålla industriella detaljer samt föra in gräsmattor för att bryta av de annars hårdgjorda ytorna.

Den gula färgen som finns på Refshaleøen går även att finna på Lövholmens industrikajer idag i form av relingar och pollare (figur 23). Färginslaget i vårt förslag kan förutom detta anspela på den färgproduktion som tidigare varit en stor del av Lövholmens industri. Schlickman och Domlesky (2019:58-59) uppmuntrar till så kallad "niche selection", att skapa olika typer av sittplatser som kan användas på olika sätt. Vi har därför placerat ut gula klossar på dessa ytor där det ger färginslag och går att använda som sekundära sittplatser, till skejt, läktare med mera.

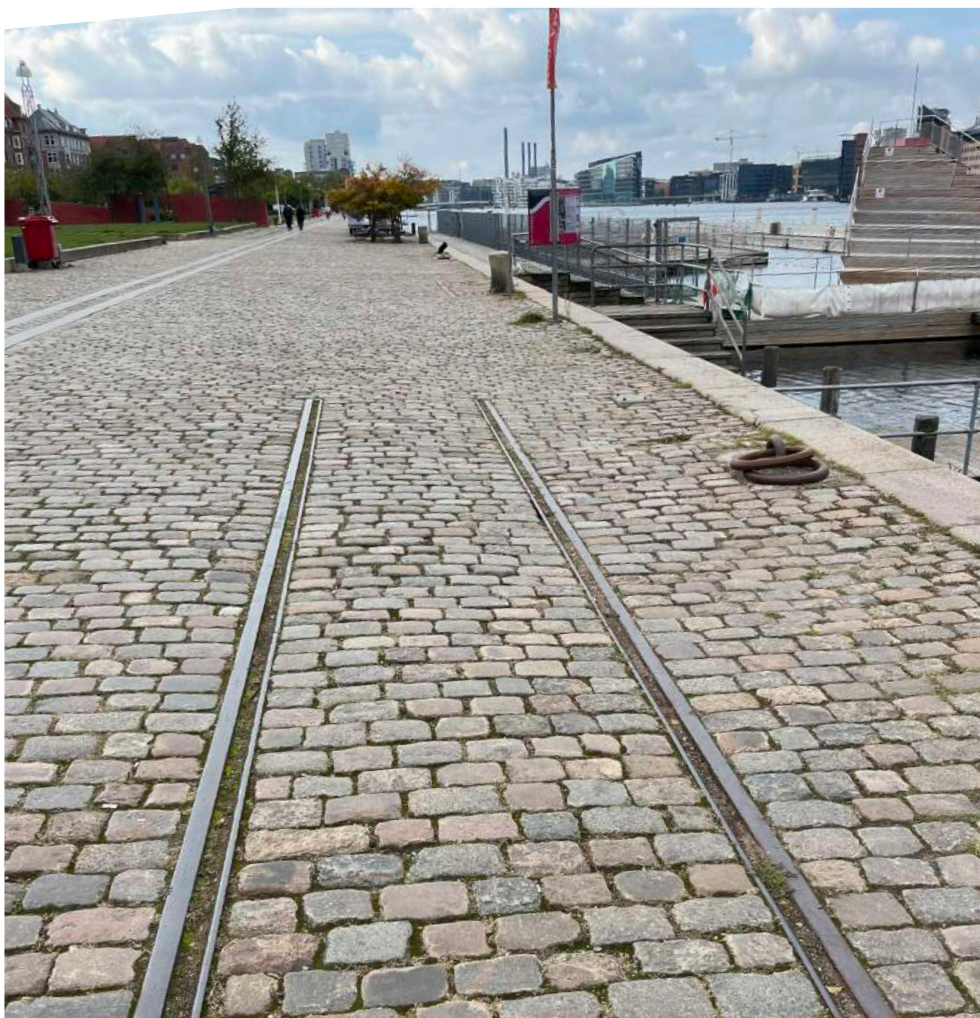
På Beckerskajen som är Lövholmens mest solexponerade yta, finns två gräsmattor inspirerat från Islands Brygge. Schlickman och Domlesky (2019:44-45) beskriver fenomenet "lizarding" eller att gassa i solen. De menar på att öppna, solexponerade ytor med sittplatser i mjuka material kan locka människor till att stanna och slappna av i solen. Gräsmattorna blir därav ytor för soldyrkare men även för picknick, volleyboll eller fotboll.

Figur 22: Bild på Refshaleøen där man ser hur starka färger och vegetation integreras med industrielement. Här har containrar fått ny användning.

Figur 23: På Lövholmens kajer finns relingar och pollare i gult. Denna färg är inspiration till tillkomande gula klossar som placeras ut på kajerna.

Figur 24: Bild från Islands Brygge där tågspår ligger kvar i ny markbeläggning och gräsytor kan anas i bakgrunden. På Islands Brygge är gräsmattorna upphöjda med stödmurar vilket skapar en upplevd distans till gångytor och väg intill och motverkar potentiella smitvägar som kan bidra till slitage.

KULTURNODER

I vår strukturplan föreslås fem mindre torg och ett större framför Färgfabriken. Dessa ytor hålls öppna för att vara flexibla och skapar golv som kan agera scener för olika typer av kulturändamål. Schlickman och Domlesky (2019:62-63) konstaterar att människor dras till platser med temporära installationer, såsom konst eller marknader, vilket de kallar för "ephemera-philía". Dessa torg blir på så sätt mötesplatser där besökare kan samlas.

Gestaltningen av torgen präglas av granit i olika grå nyanser med inslag av röd granit för att skapa ett kreativt uttryck. Färgtorget är tänkt att vara en plats för större marknader och evenemang, som utformas med inspiration från Färgfabrikens fasad för att skapa en visuell koppling där verksamheten spiller ut i det offentliga rummet. De mindre torgen är tänkta att ge plats åt uteserveringar, tillfälliga utställningar och spontana möten. En av dessa mindre torg nyttjas för lek, Kreativa lektorget, och kan ge inspiration till en kommande generation kreatörer. Trots att alla torg skiljer sig i tänkt funktion och storlek, binds de samman av de återkommande röda och grå granithällarna.

Figur 25: Färgfabrikens uteservering används ibland för kulturella evenemang. Vårt förslag skapar mer plats för kultur i det offentliga rummet.

NATURSLINGAN

Lövholmen har en stor tillgång i sitt läge intill Mälaren. Sly och örter har letat sig upp i sprickor på såväl mark som på hus och längs med strandkanten har knäckepilar växt sig stora som skapar en naturslinga och bryter av de storskaliga och hårda industriella ytorna. Vi vill utnyttja tillgången som Lövholmen har längs vattnet genom att lägga till en generös träbygga som erbjuder människor att komma vattnet och vegetationen nära. Sim (2022:188-195) understryker vikten av att integrera naturen i staden och lyfter fram dess positiva effekter på människors välbefinnande och hälsa, estetik, mikroklimat och klimatfördelar. Han menar att människor känner samhörighet med naturen, där vatten framhålls som en av de mest betydelsefulla naturupplevelserna. Dessutom förordar Sim lokala vattenförvaltningssystem och regnvattenfiltrering som en del av denna naturintegrering. Genom att placera bryggan en bit ut från strandkanten kan vi låta knäckepilarna fortsätta hänga ut i vattnet och skapa rum för skärbassänger som bidrar med att rena dagvatten i enlighet med Stockholm Vatten och Avfalls anläggningsbeskrivning för skärbassänger (Stockholm Vatten och Avfall u.å.). Med träbryggans förskjutna position kan vi nyttja solläget under en längre tid av dagen. På samma sätt som gräsmattorna på Beckerskajen skapar detta ytor för "lizarding".

Figur 26: Förslaget tar vara på den vildvuxna karaktären som finns längs Mälaren idag där nya träd endast läggs till som solitärer eller i mindre grupper för att efterlikna upplevelsen av enskilda pionjärträd som dyker upp i ruderatmarker.

PROMENADEN

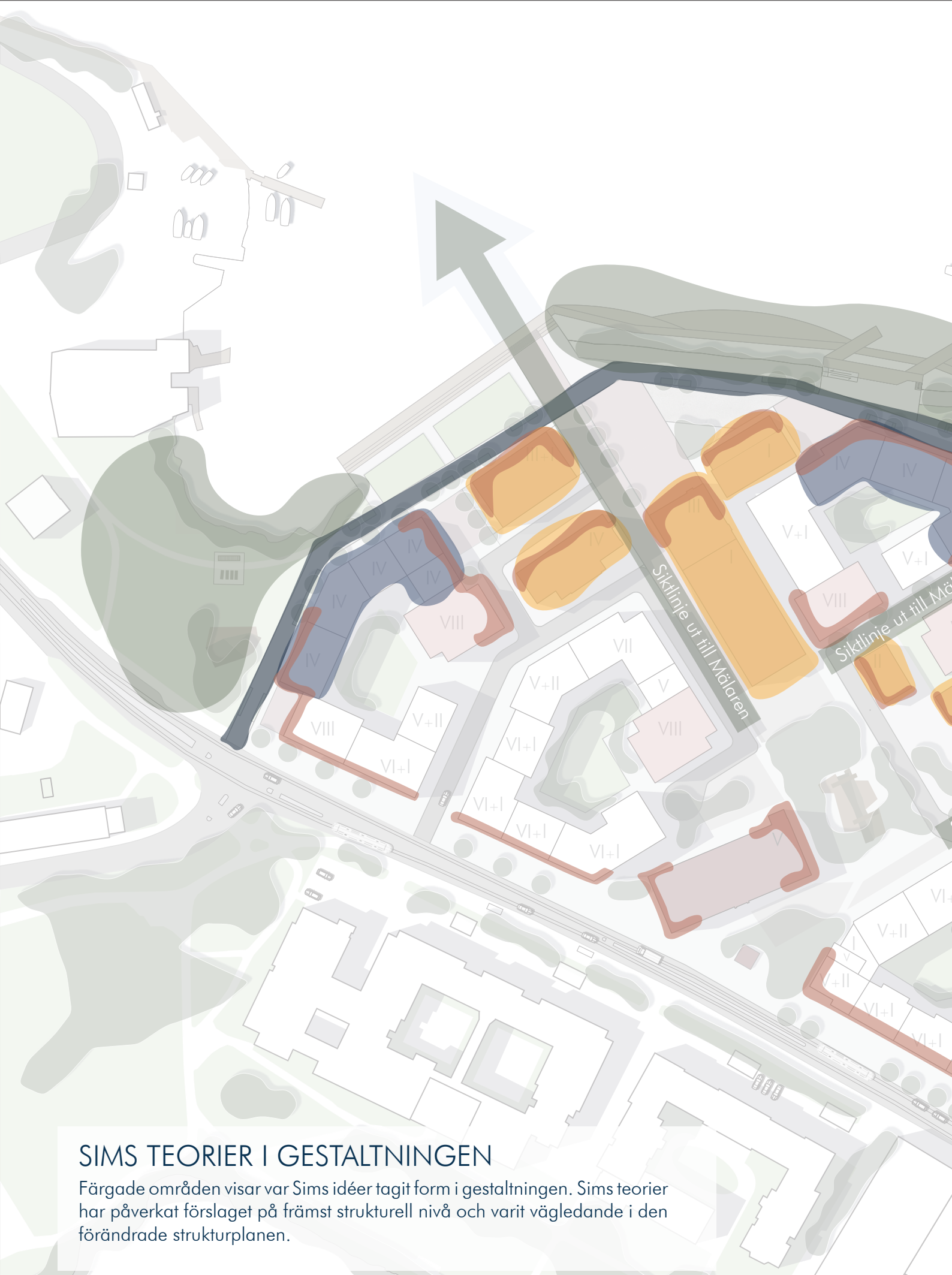
Promenaden blir en länk mellan Gröndal, Liljeholmen och Årsta samt skapar en sammanhängande gångväg längs vattnet som förbinder Vårby med Hammarby Sjöstad. Här samsas gångtrafikanter, cyklister och behörig trafik på fotgängarnas villkor. I stadsdelen Nordhavn i Köpenhamn, prioriteras gång- och cykelvänliga gaturum. Längs kajerna har man skapat gaturum där bilar, fotgängare och cyklister samsas och där planteringar i gatan sänker bilarnas hastighet (figur 28). Detta inspirerade oss att på liknande sätt och med samma dimensioner skapa planteringar längs vägen som formar små rum för vistelse och där trafikhastigheten naturligt saktas ned. Dessa rum främjar det som Schlickman och Domlesky (2019:46-47) benämner som "cul-de-sac colonization", där människor som söker sig till mer privata platser vill ha god överblick. Planteringarna blir även naturliga mötesplatser eller platser för att stanna vid. Detta fenomen kallar Schlickman och Domlesky (2019:76-77) "chitchat mooring" som syftar på att grupper oftast stannar och pratar runt objekt.

Figur 27: Bild på en av planteringarna på Nordhavn. Planteringarnas karaktäristiska efterlikna Lövholmens uppsprickande vegetation likt denna plantering.

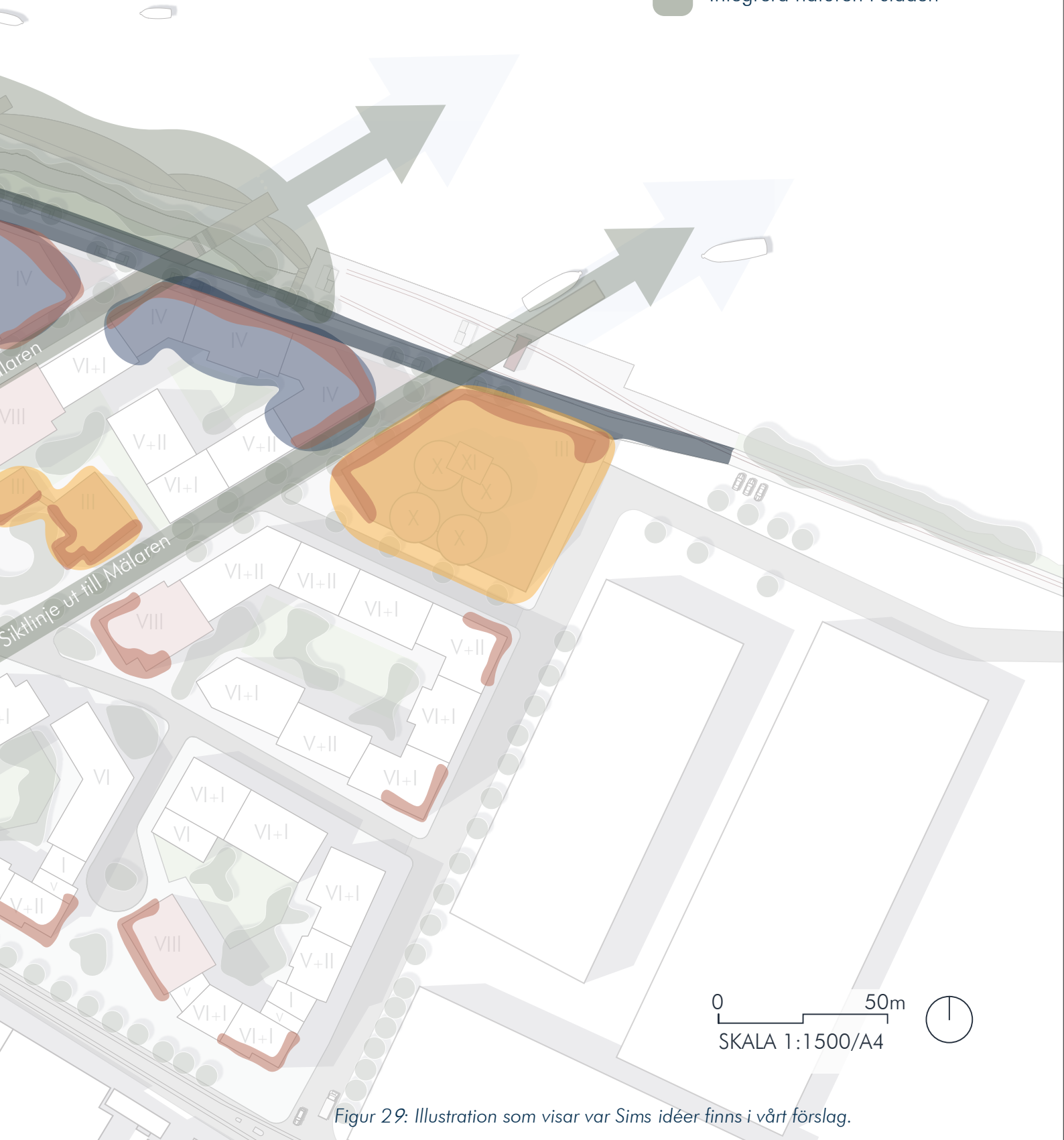
Figur 28: Bild på en av Nordhavns gator. Här behöver bilar och cyklister sakta ner hastigheten och sicksacka mellan planteringarna.

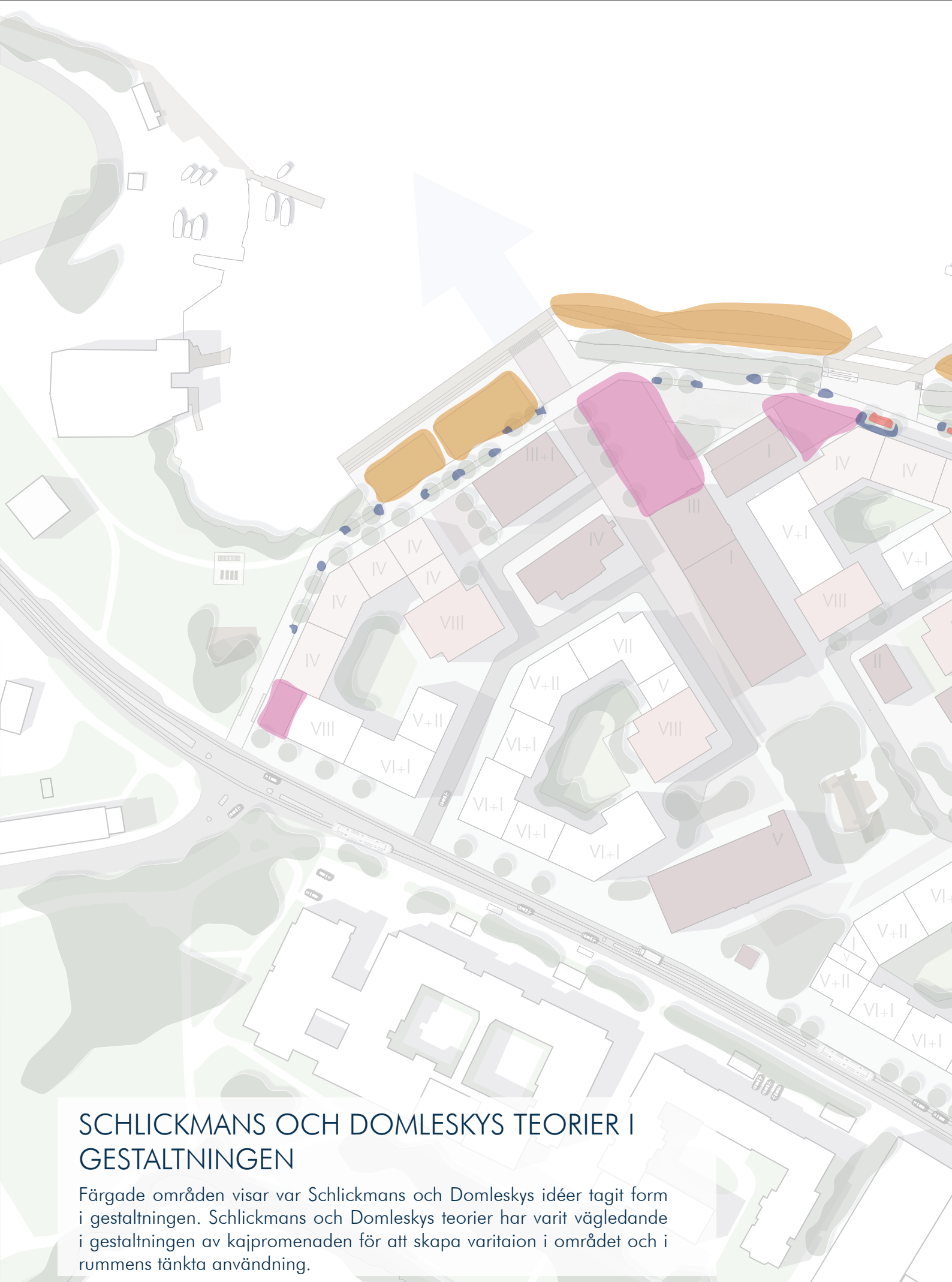
SIMS TEORIER I GESTALTNINGEN

Färgade områden visar var Sims idéer tagit form i gestaltningen. Sims teorier har påverkat förslaget på främst strukturell nivå och varit vägledande i den förändrade strukturplanen.

- Variation i byggnader
- Mänsklig skala på byggnader
- Prioritera fotgängare
- Aktiva bottenplan
- Integrera naturen i staden

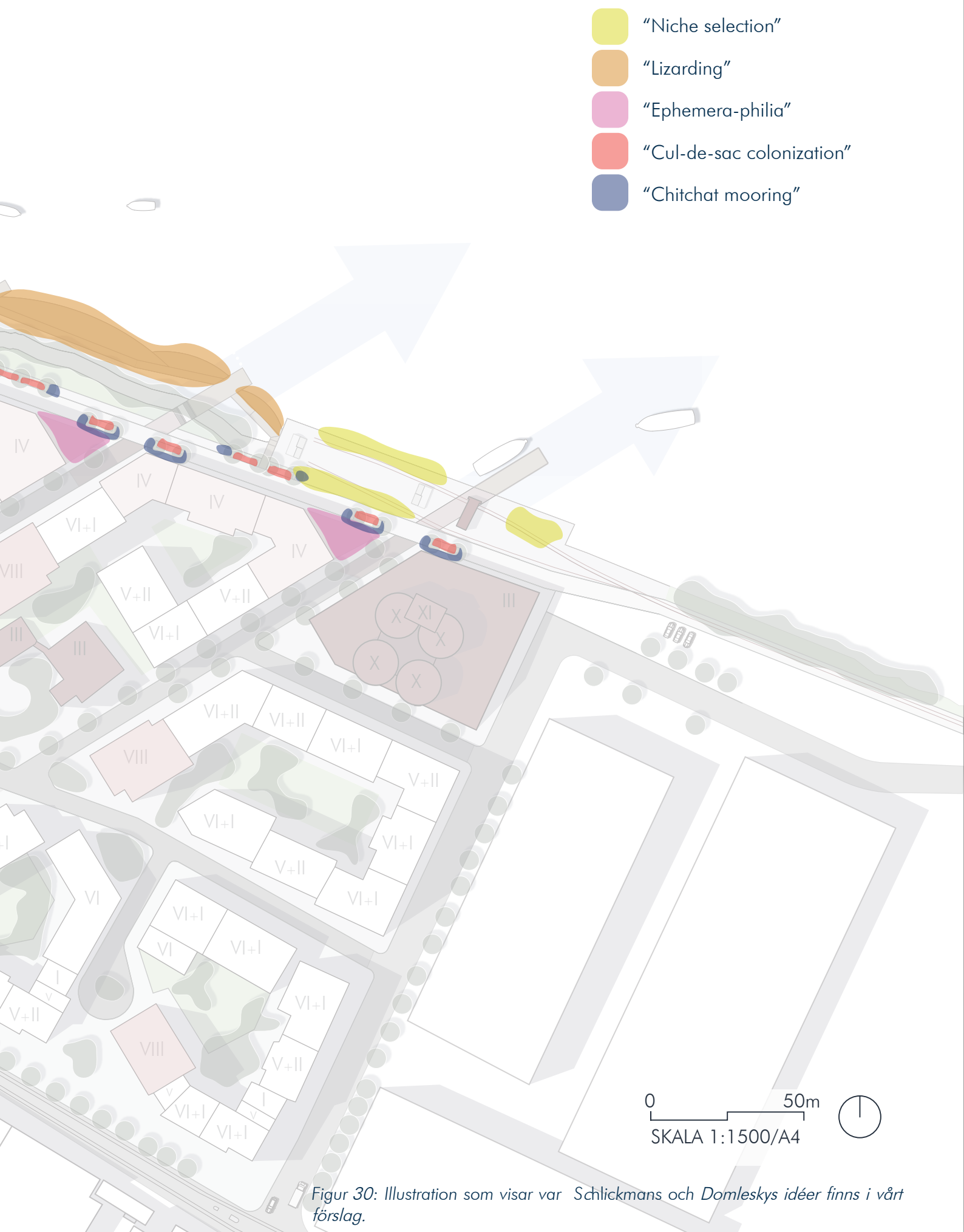

Figur 29: Illustration som visar var Sims idéer finns i vårt förslag.

SCHLICKMANS OCH DOMLESKYS TEORIER I GESTALTNINGEN

Färgade områden visar var Schlickmans och Domleskys idéer tagit form i gestaltningen. Schlickmans och Domleskys teorier har varit vägledande i gestaltningen av kajpromenaden för att skapa variation i området och i rummens tänkta användning.

Figur 30: Illustration som visar var Schlickmans och Domleskys idéer finns i vårt förslag.

LÖVHOLMENS FRAMTID

Konceptet Promenad i tiden tar tillvara på tidigare tidsepoker och möter nya behov och utmaningar för att vara "i tiden" och för framtiden. Lövholmens industriarv och kulturnoder är historiska lager som format Lövholmen och lever kvar på platsen. Den nya gestaltningen blir ännu ett nytt tidslager som utvecklar Lövholmen. Men gestaltningen är inte statiskt och många av Lövholmens rum ska vara flexibla och kunna anpassas för vad som är aktuellt. Med tiden kommer Lövholmen möta nya behov, dessa kan bli till nya lager i Lövholmens tidspromenad.

Figur 31: Perspektiv på Färgtorget, en kulturnod med flexibel användning för diverse kulturaktiviteter och ett forum för aktiva kulturutövare i Lövholmen att visa sina verk.

Figur 32: Perspektiv på Cementakajern som blir en entré för Lövholmens kajpromenad och där kajens industielement berättar om Lövholmens industriarv.

REFERENSLISTA

Borg, K., Losos, M. & Hasselber, P. (2023). Lövholmen Kulturlivsanalys. Nyréns Arkitektkontor.

<https://etjanster.stockholm.se/Byggochplantjansten/PresentPlan/GetFile?fileRecordNumber=10754770&journalNumber=2017-13571&fileName=Kulturlivsanalys%20L%C3%B6vholmen%20211119%20> [2025-02-09]

Helmersson, K., Persson, I., & Mörner, E. (2023). Miljökonsekvensbeskrivning Detaljplan för Lövholmen 12 m fl i stadsdelen Liljeholmen. Structor.

<https://etjanster.stockholm.se/Byggochplantjansten/PresentPlan/GetFile?fileRecordNumber=10761801&journalNumber=2017-13571&fileName=Milj%C3%B6konsekvensbeskrivning%20L%C3%B6vholmen%20230829> [2025-02-09]

Schlickman, E. & Domlesky, A. (2019). Field Guide to Life in Urban Plazas: A Study in New York City. SWA.

https://swaengineers.com/wp-content/uploads/2019/08/Field-Guide-to-Life-in-Urban-Plazas_digital1.pdf [2025-02-09]

Sim, D. (2022). Mjuk stad. Svensk byggtjänst.

Stockholm Vatten och Avfall (u.å.). Skärbassänger. [Anläggningsbeskrivning]. Stockholm Vatten och Avfall.

<https://www.stockholmvattenochavfall.se/dagvatten/tekniska-losningar/anlaggningar-for-stadens-allmanna-platsmark/oppna-anlaggningar/skARBassanger/> [2025-01-21]

Stockholms stad (2023). ARKITEKTURPROGRAM tillhörande detaljplan för DNR: 2017-13571 Lövholmen 12 m fl i stadsdelen Liljeholmen. Stockholms stad.

<https://etjanster.stockholm.se/Byggochplantjansten/PresentPlan/GetFile?fileRecordNumber=10778267&journalNumber=2017-13571&fileName=Arkitekturprogram%20L%C3%B6vholmen%20samr%C3%A5d%20230829> [2025-02-09]

FIGURFÖRTECKNING

Om inget annat anges © Emil Seipel och Olivia Bjurström (2025), gäller fotografier, illustrationer och bearbetade kartor.

Figur 1-3, 5, 6, 8-13, 17, 18 & 22-28. Fotografier av © Emil Seipel och Olivia Bjurström (2025).

Figur 4. Fotografi av © Marcus Overödder.

Figur 7, 14, 15, 19-21 & 29-32 Illustrationer av © Emil Seipel och Olivia Bjurström (2025).

Figur 16. Strukturplan av © Stockholms stadsbyggnadskontor i samarbete med FOJAB (2023). Analyserande grafik av © Emil Seipel och Olivia Bjurström (2025).

EMIL SEIPEL / OLIVIA BJURSTRÖM